

Les activitats educatives en el lleure

Ma. Lluïsa Cortiella Arasa i Francisca Fernández Rodríguez

El joc infantil i la seva metodologia

Índex

Introducció	5
Resultats d'aprenentatge	7
1 Els tipus d'activitats lúdiques i la seva planificació	9
1.1 La planificació de les activitats lúdiques	10
1.2 Les activitats extraescolars	13
1.3 Les sortides i les excursions	15
1.3.1 Planificació de l'excursió	16
1.4 Campaments	20
1.5 Els casals de vacances	21
1.5.1 Característiques dels casals	22
1.5.2 Objectius dels casals	23
1.5.3 Trets generals d'organització i planificació d'un casal	23
1.5.4 Activitats que es desenvolupen en els casals	24
1.6 Les colònies d'estiu	25
1.6.1 Característiques de les colònies	26
1.6.2 Activitats de les colònies	27
1.6.3 Trets generals d'organització i planificació de les colònies	27
1.6.4 Aspectes comuns en la programació i planificació de colònies i casals	28
1.7 Festes	31
1.8 Tallers	32
1.8.1 Classificació dels tallers	33
1.8.2 Metodologia dels tallers	33
1.8.3 Els tallers com a proposta metodològica per a l'educació infantil	35
2 La intervenció en situacions de conflicte en un context lúdic	39
2.1 El conflicte des del punt de vista constructiu	40
2.1.1 Intervenció sobre els símptomes	41
2.1.2 Intervenció sobre les conseqüències	42
2.1.3 Intervenció sobre les causes	42
2.2 Gestió dels conflictes	43
2.2.1 Aspectes a considerar en els infants de 3 a 6 anys	45
2.2.2 Com posar límits als infants	46
2.2.3 Intervenció en infants amb alteracions de la conducta	49
2.2.4 Els jocs cooperatius en la resolució de conflictes	50
3 L'avaluació de les activitats lúdiques	53
3.1 Tècniques d'observació	53
3.1.1 Disseny operatiu	54
3.1.2 Requisits per a una observació adequada	56
3.1.3 Tipus d'observació	57
3.1.4 Instruments d'observació	59
3.2 Anàlisi de les dades	63

Introducció

Una de les transformacions que l'educació està experimentant és l'obertura d'àmbits i camps d'intervenció. L'escola ha deixat de ser l'únic element que es preocupa per l'educació dels infants. L'educació no formal obre dia rere dia noves perspectives d'intervenció educativa. En el fons, el que també està canviant és el concepte d'educació mateix, que amplia l'abast i obre el discurs al camp social i cultural. D'aquesta manera, el lleure també es va configurant com un espai de preocupació educativa.

El lleure es considera un espai important de la vida dels individus que es pot manipular amb facilitat. La indústria del consum ho ha sabut veure i explotar, principalment pel que fa als infants, ja que disposen de molt temps lliure i tenen una edat òptima per adquirir hàbits, aprenentatges i forjar, d'aquesta manera, la personalitat adulta. Per tant, és un sector fàcil de manipular, i més tenint en compte les hores que cada dia molts infants passen davant la televisió o fent activitats extraescolars.

Malgrat que la majoria d'infants assisteixen a l'escola de manera regular a partir dels tres anys, el grau de coneixements adquirits en les matèries escolars dona nivells baixos que comencen a ser preocupants. L'escola pot aprofitar la flexibilitat i la llibertat del temps lliure per aportar elements de renovació al món educatiu mateix.

Si l'objectiu de l'educació és el desenvolupament integral dels infants i aquests infants actuen en l'àmbit de l'educació formal, no formal i informal, l'educació pel temps lliure -entesa en el sentit d'educar els infants perquè utilitzin aquest temps de manera òptima, creativa i autònoma- també s'hauria de tenir en compte en l'àmbit escolar.

L'educació en el lleure està estretament lligada a altres conceptes, com ara la pedagogia del lleure o l'animació sociocultural. Per tant, les possibilitats d'intervenció educativa són àmplies.

L'educació en el lleure es pot entendre de les maneres següents:

- Com una educació en el sentit ampli del terme, sense cap tipus d'especificitat educativa. Només amb el marc del temps lliure com a element diferencial.
- Com una educació basada en la vivència de certs valors com a objectiu de la intervenció.
- Com la intervenció educativa que es caracteritza per la finalitat d'educar pel temps lliure, és a dir, el temps lliure com a objectiu educatiu.

En definitiva, amb les intervencions es pretendria educar en el temps lliure pel

temps lliure, és a dir, educar mitjançant l'oci. De fet, actualment un dels temes que preocupa és la violència de gènere, que s'ha de prevenir a partir d'una educació en valors que emfatitzi la igualtat entre dones i homes des de l'educació infantil mitjançant activitats lúdiques.

En l'apartat "Els tipus d'activitats lúdiques i la seva planificació" es treballarà la manera de planificar i organitzar diversos tipus d'activitats lúdiques, tant des de l'àmbit de l'educació formal com des de l'àmbit de l'educació no formal, mitjançant el temps d'oci i lleure dels infants.

Atès que és probable que en les activitats lúdiques sorgeixin conflictes entre els infants, en l'apartat "La intervenció en situacions de conflicte en un context lúdic" s'analitzaran i es donaran diverses estratègies d'intervenció que de ben segur resultaran útils a l'educador infantil a l'hora d'implementar aquestes activitats.

En l'apartat "L'avaluació de les activitats lúdiques" s'aprofundirà en diferents tècniques i instruments d'observació del joc infantil.

Per estudiar aquesta unitat us anirà bé tenir un petit esquema o guió de cada apartat, ja que us facilitarà el desenvolupament dels supòsits pràctics de les activitats web, que són la millor manera de treballar els continguts de la unitat.

Resultats d'aprenentatge

En finalitzar aquesta unitat l'alumne/a:

1. Dissenya activitats lúdiques, relacionant-les amb les teories del joc i amb el moment evolutiu en què es trobi l'infant.
  - Té en compte el moment evolutiu dels nens i les nenes en el disseny de les activitats lúdiques.
  - Enumera i classifica diferents activitats lúdiques atenent criteris com són, entre d'altres: edats, espais, rol del tècnic, nombre de participants, capacitats que desenvolupen, relacions que s'estableixen i materials necessaris.
  - Té en compte les característiques i el nivell de desenvolupament dels nens i les nenes per a la programació de les activitats lúdico-recreatives.
  - Analitza els elements de la planificació d'activitats lúdiques.
  - Valora l'actitud del professional respecte del tipus d'intervenció.
  - Valora la importància de defugir de la reproducció de rols i estereotips sexistes en la planificació d'activitats lúdiques.
2. Implementa activitats lúdiques, relacionant-les amb els objectius establerts i els recursos necessaris.
  - Té en compte l'adequació de les activitats amb els objectius establerts en la seva implementació.
  - Justifica la necessitat de diversitat en el desenvolupament d'activitats lúdiques.
  - Estableix una distribució temporal de les activitats en funció de l'edat dels destinataris.
  - Realitza joguines amb diferents materials adequats a l'etapa.
  - Organitza els espais, els recursos i els materials (els espais i els recursos), adequant-se a les característiques evolutives dels destinataris, en funció de l'edat d'aquests i d'acord amb els objectius previstos.
  - Identifica els trastorns més comuns (del joc) i les alternatives d'intervenció.
  - Valora la importància de generar entorns segurs.
  - Valora la importància de la participació dels infants i de les seves famílies en el marc de la intervenció.
  - Realitza activitats lúdico-recreatives ajustant-se a la planificació temporal.
  - Analitza els espais, equipaments i materials lúdics.

3. Avaluua activitats d'intervenció lúdica, justificant les tècniques i instruments d'observació seleccionats.

- Aplica diferents tècniques i instruments d'avaluació a diferents situacions lúdiques, tenint en compte, entre d'altres, criteris de fiabilitat, validesa, utilitat i practicitat per als usuaris de la informació.
- Selecciona els indicadors d'avaluació.
- Extreu les conclusions i explica les conseqüències que se'n deriven per a l'ajust o modificació del projecte.

1. Els tipus d'activitats lúdiques i la seva planificació

Els diferents tipus d'activitats lúdiques que s'estudiaran formen més aviat part de l'educació no formal, tot i que n'hi ha que també s'organitzen en l'àmbit de l'educació formal com ara les sortides o excursions.

Els centres d'educació no formal poden ser un suport important per a la vida familiar. Poden considerar-se com “una assistència i protecció necessàries” per a la família, tal com es diu en el preàmbul de la Convenció dels drets de la infància de les Nacions Unides. Són necessaris per al “creixement i el benestar de tots els seus membres, particularment dels infants”, i perquè la família “pugui assumir plenament les seves responsabilitats dintre de la comunitat”.

Els centres d'educació no formal de qualitat poden ajudar al desenvolupament dels infants i protegir-los d'alguns riscos als quals haurien d'enfrontar-se sense aquesta atenció. Els serveis ofereixen jocs que els nens i nenes no tindrien fora, i els donen l'oportunitat d'aprendre a defensar-se mentre els protegeixen. Els ajuden a ampliar el seu món social i promouen les seves relacions d'una manera més lliure que l'escola. De la mateixa manera, els proporciona l'oportunitat de relacionar-se amb adults que no són ni mestres ni pares i els poden donar altres models socials. Alguns centres planifiquen activitats esportives per a infants i joves, així com activitats artístiques i culturals que no podrien trobar en altres llocs. Ajuden a conscienciar als joves sobre els riscos del tabac, de l'alcohol i les relacions sexuals insegures, a més de protegir els nens contra riscos físics i socials als quals poden exposar-se.

Queda clar, doncs, que l'atenció a la infància mentre els pares estan a la feina és una funció molt important dels centres d'educació no formal. Són un camí potencial cap a altres beneficis: poden millorar la qualitat de vida dels infants, oferir-los protecció de tot tipus i són un mitjà per construir un grup social i solidari.

Encara que la història dels centres d'educació no formal es remunta al segle XIX, el seu desenvolupament és bastant recent. L'auge dels centres d'educació no formal té diferents orígens: la protecció a la infància, l'educació, la igualtat d'oportunitats, la solidaritat.

Es fan activitats d'educació en el lleure tant dins l'àmbit de l'educació formal com dins de l'educació no formal. En aquest sentit, cal distingir:

1. Intervencions educatives en el lleure dins del sistema educatiu. Les trobem en el possible tractament o inclusió de l'educació en el temps lliure dins el mateix currículum escolar, com a continguts transversals.

D'altra banda, també es dona una educació en el temps lliure des de l'escola, encara que de manera més difusa per mitjà de l'àrea de descoberta de l'entorn natural i social: activitats de colònies escolars, visites a granges escola o escoles de natura, etc.

En aquest segon cas es proposa, des d'un espai que no és pròpiament de temps lliure, la vivència d'activitats de temps lliure. Hi ha qui considera que aquestes activitats no poden gaudir de les mateixes connotacions que les activitats que es fan en el temps lliure. Aquí es tractaria d'una "esplaització de l'escola".

2. Intervencions educatives en el lleure fora del sistema educatiu. Constituïxen la dimensió més pròpia de l'educació en el temps lliure. En els darrers anys, davant la proliferació d'oferta lúdica, s'ha fet un esforç considerable per sistematitzar la intervenció. D'aquesta manera, se li ha donat una intencionalitat educativa i, en aquest sentit, el model de l'educació formal ha servit de referent. L'Administració també ha vist la necessitat de regular molts aspectes que no es tenien en compte en la legislació que hi havia per donar resposta a les demandes i a les necessitats socials actuals.

La nova **Llei d'educació de Catalunya (LEC)** reconeix el lleure com a àmbit educatiu, estableix que la Generalitat haurà de regular els requisits i els criteris de qualitat de les activitats d'educació en el lleure i també estableix la possibilitat d'ús de les instal·lacions del centre més enllà de l'horari escolar.

Capítol VI. Educació en el lleure. Article 39. Educació en el lleure

El sistema educatiu reconeix i incorpora el caràcter educatiu de les activitats de lleure, especialment el compromís i la transmissió de valors. Aquestes activitats es poden articular entre els centres educatius i els ens locals, les famílies i les associacions en què s'agrupen i les entitats, les associacions i les empreses d'educació en el lleure, en els diferents territoris.

El Govern, havent consultat el Consell de Governos Locals, i d'acord amb el procediment que determina l'article 162, ha de regular els requisits mínims i ha d'establir els criteris de qualitat a què s'han d'ajustar les activitats d'educació en el lleure, a fi de garantir-ne la contribució al procés educatiu.

Els centres públics, en el marc de llur autonomia, i d'acord amb els ens locals corresponents, poden establir acords amb associacions sense ànim de lucre per autoritzar que utilitzin les instal·lacions del centre més enllà de l'horari escolar.

1.1 La planificació de les activitats lúdiques

La incorporació d'activitats lúdiques a l'educació infantil passa per planificar-les a fi de promoure-les i poder-les avaluar. L'educador les ha de planificar tenint en compte que han de promoure el desenvolupament de les capacitats dels infants i, a la vegada, han de ser significatives en experiències i motivadores.

Totes les activitats s'han de planificar prèviament. Això contribueix a donar seguretat a l'educador, que també es transmet als infants.

Planificació

Tots els elements de la planificació són importants. Heu de reflexionar prèviament sobre cadascun dels elements per tal de poder tenir una visió de conjunt sobre què es vol aconseguir i com s'ha d'aconseguir.

El fet de no improvisar no vol dir que s'hagi de ser rígid i fer sigui com sigui el que estava programat. Ben al contrari, s'ha d'estar atent al desenvolupament de l'activitat i ser flexible per introduir canvis si l'interès dels infants ho aconsella. Pot ser que acabin abans o després del que estava previst o inclús que no es puguin dur a terme totes les activitats que hi havia programades.

Els **elements** que s'han de tenir en compte en la **planificació d'activitats lúdiques** són els següents:

1. Anàlisi dels destinataris. Explicar les dades més importants sobre els destinataris d'aquestes activitats lúdiques. Les més importants són:

- Edat dels infants: s'ha de tenir present el moment evolutiu en què es troben a l'hora de seleccionar els jocs o les activitats.
- Nombre de participants.
- Característiques: l'educador pot saber quins són els interessos i les expectatives dels infants si observa a què juguen o què expliquen.

2. Justificació de l'elecció de l'activitat: Explicar breument en què consisteix l'activitat i la seva finalitat.

3. Objectius de l'activitat: Redactar els objectius operatius o didàctics que es pretenen aconseguir amb l'activitat. Han de ser objectius avaluable.

4. Descripció de l'activitat: Explicar els passos i les tasques que s'han de dur a terme per fer l'activitat, és a dir, ha de quedar clar quina és la intervenció de l'educador/a i quines són les accions que els destinataris faran (infants, famílies...).

5. Metodologia: concretar quines estratègies s'utilitzaran per dur a terme les activitats:

- Elecció i adequació de l'espai. Vetllar perquè sigui segur.
- Temporalització: durada de l'activitat incloent la presentació, el desenvolupament i el final de l'activitat.
- Agrupaments: individual, petit grup, tot el grup.

6. Materials necessaris: s'ha de tenir en compte quina edat tenen els participants, quants n'hi ha, quines diferències hi ha entre ells, etc.

7. Avaluació: ha de permetre que els infants puguin ordenar i sistematitzar els continguts apresos (es poden fer jocs a partir del que van veure). Els educadors han d'avaluar si els infants han assolit els objectius previstos, el desenvolupament de l'activitat, és a dir, l'adequació del lloc, els jocs proposats, la temporalització, etc.

8. Organització de l'activitat: preparació prèvia de l'activitat (reunions de l'equip d'educadors per decidir on es farà la sortida o l'activitat, cerca d'informació del lloc on es vol anar, preparació dels fulls d'autoritzacions dels pares, elaboració de la llista de materials per fer la sortida, preparació de la reunió amb els pares, contractació del mitjà de transport, sol·licitació dels permisos si l'activitat es fa des de l'àmbit no formal, etc.).

L'equip educatiu ha de planificar prèviament totes les activitats que es duran a terme. La planificació ha de ser prou flexible per poder donar resposta a possibles imprevistos.

En la programació d'activitats que incloguin el joc com a recurs metodològic, cada grup de continguts s'ha de relacionar amb les activitats. Aquestes activitats constitueixen el camp experiencial dels aprenentatges. Per això, en la selecció i l'organització dels continguts i les estratègies didàctiques, l'educador/a ha de tenir en compte els **criteris** següents:

- **Qualitat:** les activitats seleccionades han de tenir en compte el desenvolupament de la majoria de capacitats.
- **Adequació:** tenir en compte les característiques dels infants. Per exemple, el nivell d'aprenentatge, els interessos, les vivències, l'ambient en què interactuen, el temps d'aprenentatge.
- **Varietat:** incloure activitats individuals i grupals, d'interior i d'exterior, de moviment i de repòs, d'expansió sensoriomotriu, etc.
- **Motivació:** activitats gratificants i promotores de la singularitat creativa dels infants. El joc és un instrument òptim de motivació. L'educador ha de preparar i organitzar el joc. La seva actitud ha de facilitar el joc a fi de promoure l'interès dels infants per les activitats proposades.

Les activitats d'educació en el temps lliure han de permetre l'aprenentatge, la creació i la diversió.

Les activitats didàctiques han de fer referència a situacions vivencials, que resultin familiars i properes als infants, de manera que constitueixin nuclis d'aprenentatge (els animals de la granja, el bany, etc.).

- **Incorporació:** les activitats han de permetre incloure propostes dels infants (què ens podem emportar per si plou?, si sortim al camp, on dipositarem els envasos buits si no hi ha papereres?, etc.). Aquestes preguntes busquen crear en els infants l'hàbit de preveure i planificar les coses abans de fer-les. Al principi, les respostes poden ser bastant il·lògiques o fantàstiques, però a mesura que es facin més grans seran més coherents. També és important que cada infant participi en el grup i interaccioni amb la resta de companys.
- **Aplicació:** moment de la creativitat i del descobriment.
- **Expressió:** acabada l'activitat, és el moment de la lliure expressió (verbal, gestual, etc.), de la discussió, de posar en comú els descobriments que cadascú ha fet.
- **Sistematització:** necessitat de programar sistemàticament les activitats tenint en compte els criteris anteriors. Cal elaborar una enumeració d'experiències vivencials dels infants. Això permetrà relacionar significativament l'escola amb l'àmbit personal, familiar i social. A partir d'aquí, aquestes experiències es podran relacionar amb els continguts nous. El joc té una

importància especial en la selecció d'activitats d'aprenentatge, ja que crea un ambient permanent de trobada, motivació, creativitat, expressió i goig que no ha de faltar en cap model didàctic infantil.

- **Avaluació:** valoració de l'experiència que s'ha dut a terme i proposta de possibilitats noves.

L'avaluació és l'instrument que ens permet organitzar la comparació entre la situació prevista inicialment i la situació real. Aquesta comparació ens ha de donar informació sobre el grau d'assoliment del que inicialment s'havia previst i dels diversos factors que han fet possible o han dificultat el desenvolupament de les activitats.

L'avaluació és un procés que té un caràcter sistèmic, ja que aborda tots els components que apareixen en la intervenció i és un element que ajuda a prendre decisions sobre les diferents reorientacions del procés, cosa que fa que hagi de ser necessàriament un aspecte molt cuidat dins la planificació.

1.2 Les activitats extraescolars

L'educació extraescolar adquireix sentit en el moment que l'escola activa porta a terme programes d'activitats extraescolars. Els principis de l'escola nova i l'educació sense parets fan que molts mestres programin activitats més enllà de l'estricta marc escolar (colònies escolars, visites a granges escola, etc.) Per tant, aquestes activitats estarien organitzades per l'escola i formarien part del currículum educatiu.

Per mitjà d'aquestes activitats es treballen continguts d'educació ambiental, la interrelació de l'escola amb la comunitat, la recuperació de festes, costums i tradicions, la vivència del cycle festiu anual, etc.

Amb aquestes activitats també s'aconsegueix trencar la rutina escolar pel que fa a l'espai i el temps, la col·laboració de mestres o educadors i monitors. En definitiva, es tracta d'obrir l'escola a la comunitat i que l'escola participi activament en la vida d'aquesta comunitat.

Aquestes activitats s'apropen molt a la concepció d'educació en el lleure, però moltes vegades l'alumnat les percep o les viu com si es tractés de temps de treball, ja que tenen lloc dins l'horari o el període escolar. Per tant, l'actitud o la predisposició envers aquestes activitats pot ser diferent de la que es té del temps lliure. D'altra banda, la interpretació de la família també és molt diferent de la concepció que es té de temps lliure quan l'escola hi intervé. Així doncs, la flexibilitat i el marge de llibertat amb què es plantegen fa que la consideració que se'n té canviï.

En l'àmbit de **l'educació no formal**, però **des de l'escola**, també s'organitzen activitats anomenades *extraescolars*. Generalment, les organitzen l'associació

de mares i pares dels alumnes (AMPA). Es fan fora de l'horari escolar i tenen objectius diferents dels del currículum escolar. Poden utilitzar les instal·lacions i els equipaments de l'escola o no, com ara les activitats de natació en piscines públiques o privades. Les activitats les duen a terme diferents professionals, en funció del tipus d'activitat de què es tracti, contractats per l'AMPA. El finançament s'obté de les quotes de les famílies membres de l'AMPA i dels infants que assisteixen a l'activitat.

També hi ha entitats i empreses privades dedicades a oferir activitats als infants fora de l'horari escolar. Se solen fer als centres educatius, ja que així els infants no s'han de traslladar, o en equipaments municipals. Últimament s'han creat moltes empreses privades especialitzades a oferir activitats de lleure tot l'any. Moltes d'aquestes empreses també acostumen a cobrir la vigilància de menjador. Disposen d'un web que els permet fer publicitat dels serveis que ofereixen. Els interessats també el poden fer servir per posar-s'hi en contacte.

Les activitats extraescolars poden ser molt variades

La tipologia d'aquestes activitats és molt variada. Contribueixen a despertar inquietuds, a reforçar els coneixements d'alguna àrea, a fomentar la creativitat i a desenvolupar valors.

Les **activitats extraescolars** es podrien classificar en tres blocs:

- **Activitats de formació:** són freqüents les d'idiomes i les d'informàtica. Els permeten reforçar o millorar els coneixements adquirits a l'aula. És recomanable que se'ls doni un caràcter més amè i menys acadèmic que a l'escola, perquè els infants no les associïn a una prolongació de la jornada escolar.
- **Activitats artístiques:** en aquest cas l'oferta pot ser molt variada (teatre, plàstica, música, dansa, etc.). Els aspectes que més es treballen són l'expressió i la capacitat creadora. Fomenten la imaginació, la comunicació i la destresa manual i visual. Els infants han de divertir-se mentre les fan i no considerar que són una obligació.
- **Activitats lúdiques o preesportives:** engloben una gran varietat d'activitats de motricitat global, com tallers de jocs, natació, karate, psicomotricitat, etc. Aquestes activitats, a més d'afavorir l'estat físic dels infants, són imprescindibles per ampliar la capacitat de coordinació, la psicomotricitat, la flexibilitat i l'agilitat. Els esports desenvolupen valors importants en els infants, com la disciplina, la companyonia, el respecte, l'esperit d'equip, la superació i la competitivitat. Els esports d'equip són recomanables per a alumnes amb problemes de socialització o tímidesa, ja que ajuden a desenvolupar relacions amb els companys i aporten seguretat. Els esports individuals són òptims per a alumnes hiperactius o amb excés d'agressivitat, ja que aprenen a dominar els impulsos i a descarregar l'energia.

Les activitats extraescolars poden estar organitzades per institucions públiques o privades.

És molt important que l'infant faci les activitats que realment li interessin i que les visqui com una experiència lúdica per tal de no avorrir-les. A més, cal no sobresaturar-lo amb massa activitats, ja que també necessita gaudir d'un cert temps no programat pels adults.

Totes les activitats organitzades pel centre educatiu han de figurar en la programació general anual del centre (PGA). A més a més, les activitats organitzades com a complement de les activitats que es fan a classe s'han d'incloure en la programació de l'àrea corresponent.

Totes les activitats adreçades als infants i organitzades des de l'educació en el lleure, i que es fan fora del lloc habitual de residència i en contacte amb el medi natural o rural que les acull, estan regulades per normativa i han d'estar autoritzades per la Secretaria de la Joventut de la Generalitat de Catalunya.

1.3 Les sortides i les excursions

Els educadors han d'utilitzar els recursos de l'entorn per fer sortides, excursions i visites, cosa que implica obrir-se a les diverses experiències que ofereix l'ambient i tenir un contacte directe amb l'entorn.

En l'educació infantil, les sortides a l'entorn natural proper són un requisit necessari per assolir els objectius educatius de l'etapa. Aquestes sortides han de constar en la programació i s'han de planificar.

Les sortides a l'entorn són un recurs important en l'educació infantil per diverses raons:

- **Són motivadores** sempre que tinguin en compte els interessos i les necessitats dels infants a qui s'adrecen. A més, s'ha de partir de les experiències o els coneixements previs d'aquests infants per aconseguir que l'aprenentatge sigui significatiu.
- **Col·laboren en l'aprenentatge constructivista**, ja que a partir de les experiències que l'infant té amb els objectes i les situacions reals, i no pas amb les representacions o les imatges de la realitat, pot participar activament en la construcció dels seus coneixements.
- **Es basen en el joc**. El joc afavoreix el desenvolupament de les capacitats que els infants han d'assolir, ja que implica participació, activitat, interacció i afavoreix la globalització de les situacions. S'ha d'evitar la falsa dicotomia entre joc i treball escolar.

1.3.1 Planificació de l'excursió

Les excursions...

... són una excel·lent oportunitat per treballar els hàbits, les actituds i valors a través dels continguts transversals d'educació per a la salut i l'educació del medi.

Als annexos del web trobareu un article relacionat amb l'organització de sortides a l'entorn a l'EI.

El nombre d'infants i la seva edat determinen el nombre d'adults acompanyants.

L'èxit d'una excursió es basa en una bona planificació en la qual no es deixi res a l'atzar. A part dels aspectes organitzatius, s'han d'escollir adequadament el lloc i les activitats que es faran en funció de l'edat i les característiques dels destinataris. No s'ha d'oblidar que la planificació ha de ser suficientment flexible per poder respondre de forma àgil a possibles imprevistos.

En l'organització de qualsevol tipus de sortida es poden diferenciar tres fases: abans, durant i després de la sortida.

1. Abans: preparació de la sortida.

- **Escollir el lloc a visitar.** Els educadors l'han de seleccionar en funció dels aspectes següents:
  - **Objectius de la sortida.** Dependran dels continguts que s'hagin de treballar. De totes maneres, hi ha uns objectius comuns a totes les sortides, com ara desenvolupar la capacitat d'observació, respectar l'entorn, desenvolupar l'orientació espacial, elaborar i interpretar plànols, afavorir el llenguatge i la comunicació, potenciar l'autonomia personal, etc.
  - **Edat dels infants.** En aquestes edats es recomana no anar gaire lluny (20-30 km. amb transport en sortides de tot el dia) tenint en compte que els atreu més el que és proper i familiar.
  - **Nombre d'infants.** Determinarà el nombre d'adults acompanyants. A vegades es pot comptar amb la col·laboració d'unes quantes mares acompanyants durant la sortida. És important que l'educador reculli informació del lloc a visitar (mapes, guies, etc.) per tal de poder planificar més bé les activitats.
- **Programar la sortida:**
  - **Fixar les dates i contractar el mitjà de transport,** si fora necessari. Habitualment es va en autobús, però també es pot anar amb transport públic.
  - **Fixar els objectius, continguts i activitats a realitzar durant i després de la sortida.** Per establir les activitats cal conèixer què saben els infants sobre el tema de la sortida, coneixements previs. Es pot saber fent preguntes al grup, demanant-los que facin un dibuix expressant la seva vivència personal i construint un mural col·lectiu amb tots els dibuixos, etc.
  - **Motivar els infants:** apropar-los al tema per tal de despertar el seu interès, per exemple, ambientant l'aula o el passadís amb fotografies del tema, amb la lectura d'un conte, visionat d'un vídeo, la visita al centre d'alguna persona entesa en el tema, fer que s'imaginin que són uns exploradors que aniran a un lloc on no hi ha anat mai cap infant abans, etc.

- **Informar als infants de què faran durant la sortida:** és un bon moment perquè formin grups o equips per fer determinades activitats, escollir el nom del seu grup, preparar les targetes d'identificació de cadascun indicant nom i telèfon de contacte per si es perdés.
- **Explicar què han de portar.** Caldrà fer una fulla informativa per als pares indicant la data de la sortida, lloc, com s'anirà, quin tipus d'activitats es realitzaran i què han de portar els infants (xandall, calçat esportiu, gorra, una muda, esmorsar, algun material específic per alguna activitat, etc).
- **Demandar l'autorització dels pares.** Es pot fer en la mateixa fulla informativa. Cal indicar si la sortida té algun cost per a les famílies. Si la sortida queda fora de l'horari habitual també s'indicarà l'hora de sortida i d'arribada i el lloc.
- **Fer la llista dels materials que hauran de portar els educadors**(llapis, ceres, càmera de fotos, joguines, farmaciola, telèfon, ...)

Les sortides no s'han d'improvisar sinó que s'han de planificar prèviament.

---

2. Durant: realització de la sortida.

- El dia de la sortida, repartir les targetes d'identificació a cada infant i portar la llista de tots els infants i telèfons, fotocòpia de la pòlissa sanitària del centre. Comprovar que es porta tot el material.
- Durant el viatge es poden fer diverses activitats lúdiques com cantar cançons, jocs verbals, etc. Es pot fer alguna parada breu.
- Una vegada arribats al lloc elegit es van fent les activitats planificades. Es poden fer observacions de coses i llocs utilitzant el major nombre de sentits.
- Observar formes, mides, colors amb els ulls directament i amb lupa de diferents plantes i animals amb els que es troben. Comparar olors, per exemple l'olor del carrer amb cotxes i l'olor del parc o del camp. El soroll dels cotxes durant el trajecte i escoltar els sons del camp. Recollir objectes de la natura (fulles, pedres, terra...). Dibuixar una planta, flor, animal. Els educadors poden fer fotos del lloc i dels infants per comentar-les a la tornada, gravar sons de diferents moments del trajecte.
- Realitzar diferents jocs en gran grup: identificar un objecte amb els ulls tapats, per l'olor, jocs d'exploració i orientació en l'espai, etc.
- Deixar un temps lliure perquè els infants facin el que vulguin.

Animar un viatge en autocar. La carrera del paper

- Material: Dos rotllos de paper higiènic.
- Descripció: Es formen dos equips que corresponen a les dues files dobles de seients de l'autocar. El joc consisteix a anar passant el rotllo de paper, el més ràpid possible, de davant fins al darrera, sense que es trenqui. L'equip que pugui fer arribar el rotllo de paper, el més aviat possible i sense trencar-se serà el guanyador. Si el paper es trenca l'equip haurà de tornar a començar. El primer jugador de cada fila haurà d'aguantar el rotllo de paper.

Durant el viatge, conversar amb l'amic del costat, o mirar el paisatge també són activitats agradables.

El paper de l'educador durant la sortida ha de ser:

- Vetllar per la seguretat dels infants al seu càrrec.
- Acompanyar els infants, escoltar-los i orientar-los però no dir-los què han de recollir o recollir-ho ell en comptes dels infants, ja que són els infants qui han de fer les activitats.

- Estimular l'observació i la recerca per part dels infants i incitar la seva creativitat.
- Actuar en casos de conflictes.
- Respectar i fer respectar el medi ambient. L'educador és un model pels infants per tant, ha de donar exemple, i no només amb paraules sinó amb fets.

A l'apartat "La intervenció en situacions de conflicte en un context lúdic" d'aquesta unitat s'aborda el tema de la intervenció de l'educador en la resolució de conflictes.

3. Després: seguiment i avaluació de la sortida.

- Els dies posteriors a la sortida es poden fer les activitats de consolidació dels continguts treballats durant la sortida i l'avaluació final. S'han de fer activitats que relacionin els diferents continguts afavorint un enfoc globalitzador.
- Es pot comentar a nivell de grup, les experiències personals de cadascun. Que cada equip mostri què ha recollit. Formulen preguntes sobre el què els agradaria saber i busquen solucions amb l'ajuda de l'educador.
- També es poden fer diferents activitats individuals o en petit grup relacionades amb la sortida:
- Comentar les fotografies de la sortida. Escoltar els sons gravats i reconèixer-los.
- Utilitzar el material recollit per a:
  - Fer ordenacions, comparacions i classificacions (totes les fulles són iguals?).
  - Buscar relacions entre elements: coses que són del camp (animals, plantes...) i coses que no ho són (envasos, papers...).
  - Observar algun animal recollit (formiga, caragol, etc.) i veure com es desplaça, què menja?. Plasmar-ho en murals, cartells, etc.
  - Dibuir el que més els hi ha cridat l'atenció de la sortida.
  - Modelar fruites observades amb plastilina.
  - Aprendre jocs, cançons i endevinalles relacionades amb el què han vist.

A partir d'aquestes activitats es poden fer també activitats de reforç i/o d'ampliació per aquells infants que ho necessitin.

Fer una avaluació final amb els infants i amb l'equip d'educadors per reafirmar-se en el procediment seguit o buscar-ne un altre de millor. Comprovar si els infants han assimilat els continguts i el procés seguit per veure si els objectius i les activitats proposades eren adients, per exemple, què ha estat bé?, en què s'ha fallat?, el temps dedicat a cada activitat ha estat suficient?, etc.

En funció d'aquestes valoracions es decidirà si es repetirà la sortida la propera vegada, quins ajustaments s'haurien de realitzar, etc.

És útil per properes ocasions, realitzar una fitxa de cada excursió on s'indiqui el lloc, objectius, activitats que hagin funcionat molt bé, cost aproximat i grau de compliment de les expectatives

Les excursions organitzades des d'entorns no formals també han de tenir en compte els tres moments de planificació, abans, durant i després de l'excursió.

En aquest àmbit els professionals que hi treballen són els monitors sota la responsabilitat d'un director de lleure. És l'equip de monitors qui planifica i organitza l'excursió per seguir tots una mateixa **metodologia** i criteris educatius. Generalment s'utilitza com a metodologia general en les excursions la metodologia activa basada en l'aprenentatge per descobriment a partir de l'observació del medi ambient.

En l'**elecció del lloc** s'ha de tenir molt en compte les característiques del grup d'infants, com ara el nombre de participants, si hi ha cap infant amb alguna discapacitat, l'edat ja que condiciona la seva capacitat física. En la taula 1 teniu una referència de la capacitat física dels infants segons l'edat.

TAULA 1.1. Capacitat física segons l'edat

Edat	Temps que poden caminar	Desnivell
3 anys	30 minuts	50 metres
4 anys	45 minuts	50-100 metres
5 anys	70 minuts	100-150 metres
6 anys	90 minuts	150-200 metres

Les excursions poden ser de mig dia o de tot el dia, en tot cas, convé conèixer de primera mà, abans de fer l'excursió, el lloc i l'itinerari a seguir per poder calcular millor el temps del trajecte a peu, lloc on descansar, si hi ha alguna font o un lloc pla on poder dinar i jugar, etc.

La selecció de les activitats a realitzar durant l'excursió pot ser molt variada i dependrà de l'època de l'any i del lloc on es vagi (platja, muntanya, parc, etc.). En qualsevol dels casos s'han de preparar activitats per realitzar.

Durant el trajecte, si es va amb autobús o tren, per tenir-los entretinguts, es pot cantar, explicar contes, conversar amb el company del costat, o mirar el paisatge, ja que també són activitats agradables. El que no s'ha de fer és jugar des del principi fins al final del viatge.

No s'ha d'oblidar que els infants solen estar excitats per la marxa i el viatge els cansa aviat, convé tenir preparats jocs que els tranquil·litzi i distregui. A continuació teniu un exemple de joc:

De l'Havana ha arribat un vaixell carregat de...

Qui dirigeix el joc elegirà el tipus d'objectes, per exemple, "carregat de fruites" els infants han de dir noms de fruites sense repetir-ne cap. L'infant que primer diu una fruita que ja s'ha dit, se li pot cantar "1, 2, 3, Xavier (el nom de l'infant) escolta bé!" I a continuació es torna a començar amb una altra paraula.

El tipus d'activitats

El tipus d'activitats a realitzar durant l'excursió estarà en funció del lloc elegit i de l'època de l'any.

Aquest joc es pot fer més complicat en funció de l'edat dels infants, per exemple, De l'Havana ha arribat un vaixell carregat de cotxes". Els infants han de dir paraules que comencin per la lletra "C". També, aquest joc, pot ser eliminatori.

Una vegada s'arriba al lloc escollit es poden fer activitats de molts tipus, però normalment es treballen els **eixos** següents:

- **Descobriment de l'entorn natural, social i cultural:** es poden plantejar jocs a activitats a partir d'un eix d'animació (som exploradors), jocs de pistes, jocs motrius, etc.
- **L'alimentació:** es poden treballar els hàbits d'alimentació (què menja cadascú, què porten per beure...) i d'higiene.
- **Cura del medi ambient:** és un bon moment de conscienciar-los de que ho han de deixar tot recollit (dipositar els papers i envasos en bosses i tirar-les després als contenidors).
- **Activitats per després de l'excursió:** es pot comentar què els va semblar l'excursió i es poden realitzar jocs a partir del que van aprendre.

Els jocs no s'han d'improvisar. S'han de portar preparat i no descuidar el material necessari per portar-los a terme, si és que en cal. Per això és tant important la planificació no només de l'excursió sinó també la selecció de les activitats i jocs que es duran a terme.

Què han de portar els educadors? Farmaciola, llista infants participants, autoritzacions, targetes d'identificació, cartilla sanitària.

1.4 Campaments

Els campaments son un tipus de servei que exigeix dels infants un notable esforç físic d'adaptació ja que les condicions en què viuen són molt diferents a les habituals de la seva llar, però també ofereix la possibilitat de viure més estretament el contacte amb la natura.

Els **campaments** son una activitat que consisteix en una estada en un entorn natural en tendes de campanya.

Les tendes tenen fonamentalment la funció de servir per dormir, però segons la grandària del campament pot haver-hi també altres instal·lacions com: una tenda menjador, una tenda sanitària o una que faci les funcions de cuina.

El campament és un recurs idoni per educar el caràcter, l'esforç i la superació personal dels infants. Existeixen dos **tipus de campaments** segons el lloc on es puguin emplaçar:

- **Campaments preinstal·lats** totalment o parcialment en zones habilitades per a aquesta activitat.
- **Campaments mòbils** que els infants ajudaran a muntar.

Els **objectius** del campament són:

- Capacitar els infants per a l'adaptació a un estil de vida més auster.
- Educar l'infant en valors com: la solidaritat, l'esforç, la superació personal i el caràcter.
- Posar-lo en contacte directe amb la natura.

1.5 Els casals de vacances

Els **casals de vacances** són un servei que ofereix la possibilitat que els infants desenvolupin activitats lúdiques i manuals en el seu entorn habitual –al mateix barri, poble o municipi– de dilluns a divendres en èpoques de vacances.

Actualment, els casals o les colònies urbanes són una proposta que es té molt en compte a l'hora d'organitzar el temps lliure dels infants durant el període de vacances escolars. Són molt útils a les famílies que no poden tenir cura dels fills per motius laborals.

Les colònies urbanes s'emmarquen dins l'educació de l'oci i el lleure.

Habitualment s'organitzen en períodes no lectius i utilitzen els espais escolars. Solen ser molt més freqüents a l'estiu, malgrat que, segons les necessitats de la zona, també se'n poden organitzar durant les vacances de Nadal.

A l'hora d'organitzar-les, és important tenir en compte que han de tenir un contingut educatiu ben diferenciat del de l'educació formal.

És un servei molt flexible, ja que permet als professionals que hi participen adaptar-se fàcilment a la quantitat, les característiques i la dispersió d'edats dels participants.

Els casals es diferencien de les colònies i dels campaments en el fet que els infants no s'allunyen de la seva llar i, consegüentment, tampoc no s'allunyen de les seves famílies; les veuen cada dia. L'infant només passa unes hores fora de casa cada dia. En sortir del casal, el pare o la mare el va a recollir, cosa que facilita la relació i la comunicació dels professionals que intervenen en el casal amb els pares dels infants.

Podeu consultar el reglament que regula les activitats d'educació en el lleure en la secció "Annexos" del web.

Els casals de vacances estan regulats pel **Decret 137/2003, de 10 de juny**, de regulació de les activitats d'educació en el lleure en les quals participen menors de 18 anys

Decret 1372003, de 10 de juny.

Article 1: Objecte i àmbit d'aplicació:

1.1. Aquest Decret regula les acampades juvenils, els camps de treball, els casals de vacances, les colònies, les rutes i qualsevol altra activitat assimilable que, sigui quina sigui la seva denominació i característiques, habitualment realitzen les entitats d'educació en el lleure infantil i juvenil, en les quals hi participin persones menors de 18 anys en nombre superior a sis, que no tinguin caràcter familiar i que es desenvolupin a Catalunya, amb una finalitat educativa, cultural, formativa o social.

Article 2: Activitats subjectes i excloses

2.1 El contingut d'aquest Decret és d'aplicació a les activitats organitzades o promogudes per persones físiques o jurídiques, públiques o privades, les persones participants de les quals hagin estat prèviament inscrites a aquestes activitats.

2.2 Queden excloses del compliment d'aquesta normativa les activitats objecte d'aquest Decret que estiguin regulades pel Departament d'Ensenyament.

2.3 Queden excloses del compliment d'aquesta normativa les activitats organitzades, directament, pel Consell Català de l'Esport, o per qualsevol de les entitats inscrites o que tinguin seccions esportives adscrites al Registre d'entitats esportives de la Generalitat de Catalunya.

2.4 Queden excloses del compliment d'aquesta normativa les activitats promogudes o organitzades per centres residencials i d'acolliment, propis o col·laboradors, de la Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència i de la Direcció General de Justícia Juvenil. Tanmateix, notificaran a la Secretaria General de Joventut la realització de l'activitat amb l'antelació suficient als efectes previstos a l'article 10, apartat 4.

1.5.1 Característiques dels casals

Hi ha diferents tipologies de casals de vacances, ja que cada municipi, en funció de les necessitats i demandes de la seva població, organitza les activitats de forma diferent. Malgrat això, es poden establir alguns aspectes que permeten diferenciar els casals de la resta d'activitats lúdiques. Aquests aspectes diferencials es podrien concretar en els punts següents:

- La major part de casals es fan en torns setmanals o quinzenals, de dilluns a divendres.
- Els horaris varien d'un casal a un altre. Així, poden haver-hi casals amb horari de matí, horari de tarda o d'ambdós.
- Des del casal es pot oferir la possibilitat d'acollida als matins i de menjador als migdies, però els infants sempre tornen a dormir a casa seva.
- El seu emplaçament acostuma a ser en equipaments de lleure o en escoles; en centres cívics o en instal·lacions esportives pròpies del municipi.

- L'agrupació dels infants es fa per edats.
- El treball del casal té com a destinataris últims els infants, però no s'ha d'oblidar mai que les famílies són també un dels objectius principals.

1.5.2 Objectius dels casals

L'objectiu principal dels casals és educar per la convivència, el respecte i la tolerància amb una metodologia activa i participativa basada en el joc i l'animació sociocultural. I per aconseguir-ho, posen a l'abast una sèrie d'activitats lúdiques generalment relacionades amb els temes transversals.

Els objectius dels casals són:

- Permetre el coneixement de l'entorn a partir del treball d'aspectes cívics.
- Oferir els infants la possibilitat de jugar i aprendre amb altres infants de característiques diferents com pot ser la cultura, situació familiar, procedència, etc.
- Gaudir lúdicament d'espais públics com són els parcs, les piscines o els jardins que es troben a l'entorn més proper en companyia d'altres infants.
- Desenvolupar la convivència, el respecte i la tolerància de cadascun dels infants participants a partir de la relació amb altres membres del grup.
- Fomentar el contacte amb altres institucions públiques de caràcter cívic, com per exemple amb la policia local o amb els bombers; així com el contacte amb altres ciutadans com és el cas de familiars i veïns.

1.5.3 Trets generals d'organització i planificació d'un casal

La planificació d'un casal és una tasca que s'ha de fer amb temps suficient perquè tot estigui preparat el dia de l'inici. Això vol dir que com a mínim dos mesos abans ja s'ha de començar amb tots els preparatius.

- Les primeres tasques a realitzar tenen a veure amb “el **màrqueting**” del casal, és a dir, amb la seva difusió, així com amb la presentació del projecte pedagògic en què es recolza. El casal es presentarà a totes les entitats implicades, és a dir, a la direcció de l'equipament on es durà a terme, als pares dels possibles infants destinataris i a les institucions públiques i privades que poden aportar subvencions i ajuts econòmics i materials.

- Durant l'últim mes, la feina s'intensificarà ja que és el moment de preparar les **activitats** i el material d'ambientació del casal, amb la previsió de totes les despeses.
- Després de la posada en pràctica i, un cop acabat el casal i l'estiu, totes les parts implicades s'han de tornar a reunir per fer-ne una **valoració** i una memòria.

1.5.4 Activitats que es desenvolupen en els casals

Exemple de joc de coneixement del medi

El joc de pistes o gimcana: un grup d'infants ha de seguir amb atenció les pistes que han deixat prèviament els organitzadors. Alhora, han d'anar fent diverses proves per aconseguir més pistes. L'infant aprèn a entendre els signes de les pistes, a desxifrar missatges i a relacionar-se amb l'entorn i amb els companys. A la vegada, coneix l'espai del recorregut d'una manera divertida.

Les activitats que es porten a terme són molt variades i accessibles a tots els participants, independentment de les seves circumstàncies personals.

Hi ha activitats que es desenvolupen dins el grup de pertinença (el grup d'edat) i d'altres que es comparteixen amb altres grups, és a dir, amb companys i companyes de diferents franges d'edat.

S'hi fan activitats diverses: tallers, bany, jocs, excursions, visites, etc. Bàsicament, podem estructurar les activitats en les categories següents:

- Activitats relacionades amb el temps destinat a l'**acolliment i el comiat** dels infants. Aquí s'han de tenir en compte tant els infants com els familiars a l'hora de plantejar-les.
- Els **jocs**. Caldrà afavorir els jocs de grup i deixar prou temps per als jocs de pati lliures.
- **Sortides i excursions** fora de l'ambient habitual del casal.
- **Racó de reflexions**, que es durà a terme en algun moment del dia per tal de revisar tot el que s'ha fet i plantejar solucions als problemes, si és que n'hi ha.
- **Treball d'hàbits** per potenciar la responsabilitat dels infants, com ara els hàbits d'ordre i de neteja.
- Les **festes**, tant durant la vida del casal com en la seva cloenda.
- Els **tallers**, que caldrà tenir ben definits.

Les **propostes de joc** més adequades per a l'educació infantil són les següents:

- **Jocs de dinàmica de grup:** de presentació, de coneixement, etc.
- **Jocs d'exterior:** jocs motors, jocs d'aigua i de sorra, jocs a la piscina, jocs amb la mànega. S'ha de preveure tant el joc lliure, a partir dels equipaments disponibles, com el joc dirigit.

- **Jocs per conèixer el medi:** independentment que a les colònies es treballi per centres d'interès o eix d'animació, aquests jocs són molt adequats, ja que possibiliten el coneixement de l'entorn natural i social. Es poden fer jocs de pistes. Per fer aquest joc cal que prèviament s'hagi previst i preparat l'itinerari segons la finalitat que es vulgui aconseguir. Per exemple, conèixer les instal·lacions del casal o de la casa de colònies, conèixer el barri, el parc, etc.
- **Jocs d'interior:** s'han de preveure jocs més tranquils per fer després de menjar o bé per quan fa mal temps i no es pot jugar a l'exterior. Tant els jocs dirigits per l'educador com els jocs de taula tenen un gran valor educatiu.

A l'hora d'organitzar els jocs, s'ha de tenir en compte que n'hi ha d'haver de diferents tipus i s'ha de buscar els moments del dia més adequats per dur-los a terme. Els infants no poden passar el dia fent jocs motors, ja que comporten un desgast d'energia important.

S'ha de preveure temps per llegir i explicar contes, fer tallers, jocs d'interior per als moments de més calor o per després de menjar, en cas que hi hagi infants que no facin la migdiada.

L'avantatge dels jocs d'interior és que són tranquils i afavoreixen la concentració. Els més adequats són els manipulatius, els de raonament lògic, els de memòria o els de taula, com ara el parxís o l'oca.

S'han de preveure i organitzar els espais per fer jocs individuals i en grups petits. També s'haurà de tenir en compte la selecció de jocs, sobretot si els grups són heterogenis.

Moltes de les activitats dels casals es fan a l'aire lliure

1.6 Les colònies d'estiu

Els seus orígens els podem trobar a Europa, concretament a Suïssa el 1876. A Catalunya va ser l'Ajuntament de Barcelona un dels primers a impulsar-les; des del 1906 fins al 1936 es van organitzar colònies escolars municipals per uns 12.000 infants. Aquelles colònies tenien un marcat caràcter assistencial ja que s'adreçaven a infants pobres i malalts de la ciutat de Barcelona per tal que anessin a fer salut al camp juntament amb els seus educadors i educadores, que eren els encarregats de gestionar-les. En començar la dictadura, les colònies van desaparèixer en favor de les organitzacions juvenils de la Falange; únicament organitzacions dependents de l'Església, com el Moviment Apostòlic d'Infants, es van atrevir a organitzar-ne. Ja al final del franquisme, aquestes colònies comencen a tenir un caràcter educatiu, que no assistencial, encara que es continuen adreçant a sectors desfavorits de la població i estan fortament influïdes pel Moviment Escolta.

Amb el naixement dels esplais, les colònies esdevenen una de les principals activitats per treballar amb els infants en temps de vacances.

Les primeres colònies a Catalunya van ser...

... impulsades per l'Ajuntament de Barcelona amb un clar caràcter assistencial i van durar des de l'any 1906 fins al 1936, any en què van desaparèixer perquè va començar la dictadura i es van afavorir les organitzacions juvenils de la Falange, que depenien de l'Església i adquirien un caire més educatiu que assistencial.

En contrast amb els casals, les colònies són sortides de l'entorn més proper amb una durada determinada i que tenen implícit l'allotjament en un edifici propietat de l'empresa que el gestiona o en règim de lloguer o de donació. Impliquen l'allotjament per un determinat període de temps, i les visites dels parents, si s'escau, es concreten en uns moments determinats i prèviament establerts.

Les colònies d'estiu, a més d'estar promogudes pels centres d'esplai, també poden estar organitzades per l'administració pública, autonòmica o municipal, per empreses privades, associacions, parròquies, organitzacions de caire social i pels centres educatius.

Les colònies són activitats educatives que es fan en una casa de colònies o en una altra instal·lació autoritzada, ja preparada i habilitada per a aquesta funció. Aquestes cases disposen d'espais diversificats: menjador, cuina, dormitoris, lavabos i sales diverses, i espais exteriors per fer-hi activitats. Les activitats més habituals són els jocs, les excursions, les sortides i les descobertes, les vetllades, els tallers i els grans muntatges derivats de diferents centres d'interès. Algunes cases tenen piscina.

En algunes colònies es dedica un temps important a fer una activitat concreta (idiomes, esport, fotografia, escalada, coneixement d'una població o país, etcètera) en un indret que convida a fer-ho, són les colònies especialitzades.

1.6.1 Característiques de les colònies

El tipus d'activitats que es realitzen són similars a les que es fan als casals, tot i que es potencien especialment els jocs motors, les curses, el coneixement del medi natural com ara l'observació dels animals i les plantes, els cicles de la natura, l'astronomia, etc. Fomentant les activitats en grup i el desenvolupament de l'autonomia personal.

Cal destacar la importància que els infants convisquin durant uns dies amb altres infants i amb altres adults que no són els de la seva família perquè afavoreix el nivell d'autonomia de cada infant.

El fet d'estar en contacte amb la natura, permet treballar l'observació i el respecte a l'entorn natural.

Així mateix, les colònies es diferencien dels campaments pel tipus d'ubicació on es realitzen, ja que es porten a terme en tendes de campanya.

Hi pot haver campaments preinstal·lats totalment o parcialment en zones prèviament habilitades o bé campaments mòbils en els quals els infants ajuden a muntar-los amb els objectius principals de tenir un contacte directe amb la natura i de capacitar els infants per adaptar-se a un estil de vida més auster. Però aquesta diferència gairebé no existeix a l'actualitat. Es realitzen campaments en edificis convencionals com les colònies.

Amb les colònies d'estiu es facilita el joc a la natura i s'afavoreix el desenvolupament de l'infant, que interactua amb el medi ambient que l'envolta.

1.6.2 Activitats de les colònies

Les activitats que es desenvolupen durant el temps de colònies han estat prèviament programes dels professionals que les duen a terme amb la participació de tots els membres que hi intervenen. Mitjançant les activitats s'aconseguirà l'assoliment dels objectius proposats. Entre les activitats desenvolupades en una colònia destaquen:

- **Les activitats relacionades amb la vida quotidiana**, que giren al voltant de les tasques domèstiques i de la rutina:
  - De neteja i d'ordre personal amb relació al propi cos, amb la roba i amb els materials i estris emprats.
  - De neteja i ordre de la casa o campament.
  - De moments de la vida del grup, ja sigui amb relació al moment de llevar-se i anar-se'n a dormir o l'hora de dinar, sopar, etc.
- **Les activitats relacionades amb el contacte amb la natura**, ja que es pot aprofitar com a recurs el medi natural que envolta la casa de colònies.
- **Les activitats relacionades amb el descans o la relació espontània**, deixant temps lliure perquè els infants puguin xerrar o fer allò que creguin més adient.
- **Les activitats relacionades amb un tema determinat**, un projecte o centre d'interès. Normalment, la trama central d'una colònia desencadena una sèrie d'activitats polifacètiques.
- **Les activitats relacionades amb la vida en grup**, com és el cas de les assemblees, valoracions o vetllades que es realitzen en acabar el dia, com explicar un conte tranquil, cantar o dansar, i que a més a més permeten als infants conèixer el folklore i els costums catalans.

1.6.3 Trets generals d'organització i planificació de les colònies

Organitzar una colònia (cosa que també passa amb els campaments) no és una tasca complicada però sí laboriosa. La seva organització comença molt abans de la sortida, potser a començaments de l'any –si és que es volen organitzar les colònies d'estiu–, data en què els organitzadors ja posen mans a l'obra.

- El procés s'inicia amb l'estudi dels infants, del lloc on es farà, el plantejament del projecte que es durà a terme, la previsió de despeses i el repartiment de tasques i responsabilitats entre els educadors.
- En una segona fase, tota la feina realitzada es posarà en comú amb els pares i mares dels infants per tal que s'hi puguin implicar i participin activament

Podeu consultar a la secció "Annexos" del web el Decret 140/2003, de 10 de juny, d'aprovació del Reglament d'instal·lacions destinades a activitats amb infants i joves. Concretament fa referència als campaments juvenils, les aules de natura, les granges escola, els albergs de joventut i les cases de colònies.

en tot el treball d'organització. A més a més es realitzarà un treball bàsic amb els infants per tal de preparar-los activament.

- La tercera i última fase serà la posada en pràctica de tota l'organització durant els dies triats i a la casa escollida.

1.6.4 Aspectes comuns en la programació i planificació de colònies i casals

A l'hora de preparar i organitzar les colònies d'estiu i els casals, l'equip de professionals que hi intervé ho ha de fer conjuntament i amb prou antelació.

S'ha de planificar i programar els aspectes organitzatius i les activitats que es duran a terme. La planificació i programació de les activitats a les colònies i casals consisteix en:

- **Seleccionar objectius**, buscar un centre d'interès o eix d'animació sobre el qual establir la proposta d'activitats.
- **Desenvolupar i seqüenciar les activitats** pensant amb els recursos necessaris per dur-les a terme. Resulta pràctic fer-ho a partir d'un cronograma, establint lloc, horaris, grups, responsables, etc. La programació de l'activitat es presenta amb la fitxa de cadascuna de les activitats previstes
- **Horari base**. Les activitats que es té previst realitzar al llarg del dia i durant tots els dies que duri les colònies convé tenir-les plasmades de forma esquemàtica.

Promoure la relació amb els altres és molt important en les activitats educatives en el lleure

Recursos organitzatius

El primer pas serà decidir les dates de realització de les colònies i el casal. També s'haurà d'escollir el lloc i la casa de colònies.

Entre la diferent oferta que hi ha, s'hauran d'establir uns criteris per fer la tria, per això s'ha de tenir informació general del lloc, de les instal·lacions, serveis que s'ofereixen, de la zona, etc.

S'ha de tenir en compte les característiques dels infants (edats, sexe, nombre, casos amb necessitats especials, etc.)

1) Respecte l'espai, s'ha de preveure:

- Infraestructura, equipaments, necessitats, mancances... Anàlisi dels espais del projecte: descripció, extensió, grau d'adaptació a la seva funció, ubicació dels espais necessaris. Dades generals de les infraestructures: Descripció física, descripció tècnica, polivalència, adaptabilitat, manteniment, cost, etc.

- Elaboració del mínims i màxims exigibles en els aspectes d'infraestructura per al desenvolupament de les activitats.

2) Recursos materials: En la realització de colònies, campaments o casals d'estiu cal preveure els mitjans tècnics necessaris per portar a terme les activitats del projecte:

- Mitjans tècnics necessaris que necessitem per a l'organització de l'activitat: llums de gas, llanternes, sacs de dormir, material per als tallers, material per als jocs, farmaciola...
- Relació de mitjans tècnics necessaris, especificació dels equipaments, infraestructures, mitjans tecnològics, PC portàtil, telèfon mòbil, connexió internet, etc.

En unes colònies o en uns campaments s'ha de donar, en fer la inscripció, una llista amb tot el que els infants han de portar. En un casal d'estiu potser caldrà donar un full informatiu amb allò que s'ha de portar abans de cada activitat concreta. Aquesta llista és important per dues raons:

- Com a orientació de tot allò que s'ha de portar per participar a les activitats, com per exemple la roba, el calçat, el sac de dormir, el necessari, etc.
- Com a informació de tot allò que s'ha de portar per participar a l'activitat i que degut a les característiques de la nostra programació és necessari portar, com per exemple una llanterna, una gorra, una brúixola, per fer tallers (got de iogurt, rull de cartró de paper de cuina, pot de vidre de melmelada, etc.), una cantimplora, etc.

3) Recursos humans: Descripció de tot el personal necessari per portar a terme l'activitat. Nombre d'educadors i/o monitors. En el cas de les colònies, si ens movem en l'àmbit no formal, cal tenir en compte:

- Que en activitats de lleure infantil i juvenil cadascuna de les activitats ha de comptar amb un equip de monitors, al davant del qual hi haurà obligatòriament un responsable permanentment, el director de l'activitat.
- Que la normativa vigent exigeix que per cada 10 participants hi hagi un monitor i que el director de l'activitat haurà d'estar en possessió del diploma de director d'activitats en el lleure infantil i juvenil, llevat en activitats amb menys de 25 participants, que en aquest cas serà suficient el diploma de monitor.

4) Documentació: La documentació necessària per l'organització de l'activitat: la notificació de l'activitat, el propi projecte, les autoritzacions, la fitxa mèdica, els llistats, l'atenció sanitària, les assegurances, les titulacions, els permisos, etc.

Documentació de suport per a la bona organització de l'activitat pot ser:

Els monitors

L'equip de monitors ha de participar en les reunions de programació de les colònies on també s'ha d'establir el marc ideològic i els valors que s'han de potenciar en l'educació dels infants assistents a les colònies.

Documentació

Per la realització de les colònies s'ha de disposar de la documentació exigida: autorització dels pares, fotocòpia de la targeta de la seguretat social, fotocòpies de les titulacions dels monitors, pòlissa d'assegurança, etc.

- Full d'inscripció: Dissenyar un full d'inscripció pràctic que faciliti als pares i mares el sistema d'inscripció. En aquest full hi podem incorporar l'autorització dels pares i mares o tutors i també la fitxa mèdica que la normativa vigent exigeix.
- Arxiu de la documentació de cada participant: Hem d'establir sistemes d'arxiu que ens facilitin trobar el més ràpidament possible la documentació de cada participant.
- Dossier per als educadors o monitors amb tota la informació dels nens del seu grup.

5) Logística: Tots els requeriments organitzatius a nivell de situació i transport. Coneixement previ de la zona, plànols d'itineraris, transport, etc.

• **De situació:**

- Plànols, itineraris, coneixement previ de la zona.
- Senyalització de com arribar al lloc de l'activitat.
- Organització de les entrades i sortides dels casals.
- Organització de rutes i excursions.

• **De transport:** Transport d'arribada i de tornada dels participants al lloc de l'activitat:

- Transport en autocar a càrrec de l'organització: en aquest cas l'activitat comença en pujar a l'autocar. En aquest cas es contracta un servei de transport escolar i de menors a una companyia de transport.
- Transport a càrrec dels participants: en aquest cas l'activitat comença en el lloc previst per portar a terme l'activitat.
- Pels nostres mitjans, quan anem a l'activitat tots plegats a peu o en bicicleta o en un altre mitjà de transport públic, en aquest cas l'activitat comença en el lloc de concentració per sortir tots plegats.

• **De seguretat:** Preveure les mesures de seguretat i prevenció a tenir en compte en l'organització de l'activitat.

6) Difusió: Difusió de l'activitat atenent als públics que va dirigida. N'hi ha de diferents tipus (tríptic, cartell, banderola, falca ràdio, carta entitats, invitació segons "mailing", banderoles, líders d'opinió, reunions, etc.).

- Quantitats respectives de cada tipus.
- Emplaçaments idonis per la difusió segons destinataris elegits.
- Temporalització idònia de la difusió.
- Previsió de mètode d'avaluació de l'impacte de la difusió.
- Pressupost de la difusió.

- Ingressos: quotes dels participants, subvencions, difusió, etc.
- Despeses: lloguer, materials, salaris, transport, etc.

7) Avaluació: Establir els procediments mitjançant els quals avaluarem la consecució dels nostres objectius organitzatius i educatius i establir una metodologia d'avaluació contínua.

1.7 Festes

Les festes són activitats socials i culturals que s'organitzen per celebrar algun esdeveniment popular (Nadal, carnestoltes, etc.). Tot i així, també les pot inventar un educador (una festa d'aniversari, la primera nevada, etc.).

Les festes tenen un gran valor com a recurs educatiu i dinamitzador de grups, ja que quan diverses persones celebren una festa se senten més unides. Per tant, les festes afavoreixen la participació i la comunicació entre les persones i els grups. L'estil de celebració i la comunicació és lúdic, alegre, informal i amb activitats variades.

Les festes tenen un component de tradició. Si hi ha infants procedents d'altres cultures, serà una bona ocasió perquè donin a conèixer les seves tradicions (jocs, contes, plats típics, costums, etc.).

S'ha de procurar que els infants participin activament en la preparació i la celebració (guarnint la classe, preparant la disfressa, fent la recepta, etc.). L'important és que els infants visquin la festa i no tant que l'entenguin. Cal que els infants coneguin els ritus típics de cada festa (cançons, danses, dites, etc.).

En la **planificació** d'una festa es tenen en compte **tres fases**: preparació de la festa, desenvolupament i valoració.

- **Fase de preparació:** amb anterioritat al dia de la festa s'han de preveure reunions d'equip per organitzar-la. Això implica establir criteris d'organització espacial, material o ambiental (preparar els guarniments, la música, els jocs, les activitats, etc.). També s'ha de pensar de quina manera se'n farà difusió, etc.
- **Fase de desenvolupament:** és el moment de la festa. Tota festa es divideix en tres moments: inici, desenvolupament i final. Segons la durada total de la festa, aquests tres moments duraran més o menys. En qualsevol cas, però, el desenvolupament serà el que durarà més.
  - **Inici de la festa:** caldrà fer jocs i activitats per anar animant o per anar donant impuls a la festa mentre van arribant els participants. En les activitats d'inici, es pot incloure música per animar i es poden repartir

---

L'organització de festes, amb l'ambient d'alegria, és un recurs excel·lent per afavorir la relació, la comunicació i la integració.

---

targetes amb el nom de cada participant o amb el símbol del motiu de la festa. També es poden fer activitats que sorprenguin i ajudin a introduir-se fàcilment en la festa. Jocs per a grans grups, els jocs de confiança són molt adequats, jocs per promoure la participació de grans i petits conjuntament. Aquests jocs han de tenir una estructura molt senzilla perquè tots s'animin a participar-hi.

- **Desenvolupament de la festa:** en el moment central de la festa es fan les activitats més significatives, les que estan relacionades amb el motiu de la festa. S'han de poder fer diversos jocs a la vegada i hi ha d'haver cartells que indiquin els espais on es duen a terme. Està bé que, en els jocs, els participants obtinguin punts que després puguin canviar per objectes, menjar, etc. No s'haurien d'oblidar els jocs populars (carreres de sacs, el ball de l'escombra, etc.)

- **Final de la festa:** de manera progressiva s'ha d'anar donant fi a la festa per tal que els participants es vagin acomiadant i vagin sortint. Aquesta part pot consistir a fer un berenar, menjar-se el pastís d'aniversari, repartir regals als assistents, cantar una cançó de comiat coneguda, etc. En una festa sempre s'ha de preveure la recollida del material i la neteja de l'espai.

- **Fase d'avaluació de la festa:** s'ha de comprovar si s'han aconseguit els objectius. Caldrà haver establert els indicadors corresponents tant des del punt de vista dels participants com des del punt de vista dels responsables de l'organització de la festa (nivell de participació de les famílies, grau de satisfacció general, incidents i solucions que s'han donat, etc.)

1.8 Tallers

Els tallers tenen com a objectiu fonamental l'adquisició d'unes habilitats concretes per l'infant.

Els infants que hi participen acostumen a estar molt motivats ja que normalment són ells qui escullen el tipus d'activitat que volen desenvolupar, a més a més, l'infant coneix amb anterioritat les metes que es volen aconseguir.

Aquest servei pot ser un recurs independent o formar part d'un altre servei com poden ser unes colònies o un esplai en què algunes de les activitats hagin estat preparades com a tallers.

1.8.1 Classificació dels tallers

En funció de la durada de cada taller podríem establir una primera classificació segons que siguin tallers permanents o tallers de temporada.

- Els **tallers permanents** són tallers que sorgeixen amb vocació de permanència en el temps, demanen una inversió més forta ja sigui econòmica, de mitjans materials, infraestructura o del personal que hi treballa.
- Els **tallers temporals**, segons sorgeixen en moments puntuals, per la qual cosa s'han de poder muntar i des muntar amb facilitat.

El concepte de taller inclou tot tipus d'activitats. Les possibilitats de combinació de diferents matèries són pràcticament infinites, motiu pel qual es fa difícil una classificació rigorosa, ara bé, com a guió orientatiu podem fer una classificació segons les matèries que es tracten:

- Tallers d'expressió plàstica i manualitats:
  - Fang o guix
  - Dibuix o pintura
  - Estampació Material
  - Reciclatge
  - Papiroflèxia
- Tallers relacionats amb la natura:
  - Jardineria
  - Cura d'animals
  - Fenòmens meteorològics
  - Astronomia
- Tallers relacionats amb l'expressió musical:
  - Confecció d'instruments musicals
  - Danses
  - Coral
  - Ritme i percussió
  - Instruments

Tallers

Els tallers de teatre, d'informàtica o de cuina, podrien ser exemples de tallers permanents. Un taller de titelles o de mòbils, podrien ser exemples de tallers temporals.

1.8.2 Metodologia dels tallers

La metodologia dels tallers possibilita que cada infant progressi en la construcció dels coneixements d'acord amb el seu ritme personal de treball i en fomenta la

integració social de forma cooperativa i solidària. Es fonamenten en la pedagogia activa centrada en l'infant però que a la vegada afavoreix la integració en el grup.

Cada sessió de taller es divideix en tres **moments**:

- Explicació de l'activitat a fer.
- Desenvolupament de l'activitat.
- Posada en comú i valoració.

Els **tallers de fabricació de joguines** amb material reciclat representen unes experiències molt enriquidores per als infants, ja que permeten treballar els aspectes següents:

- Educació per al consum com a tema transversal: no comprar-ho tot.
- Valoració del material reciclat, que serveix perquè facin joguines divertides.
- Valoració i utilitat de les joguines que han creat.
- Cura de les joguines.
- Respecte al medi ambient.
- Creativitat i utilització alternativa de materials.
- Socialització i treball en grup.

Els tallers estimulen la creativitat

Per fabricar joguines es necessiten diversos materials específics. Com que la majoria no poden estar a l'abast dels petits, s'hauran de desar en una prestatgeria alta o en algun altre espai segur (cola, tisores grans, grapedores, cúters, etc.).

Durant l'activitat de tallers, cal allunyar els infants més petits de les prestatgeries en què hi ha les seves joguines o bé crear algun tipus de separació que ofereixi seguretat. Si és possible, és millor fer els tallers en altres espais.

Quan els infants són tan petits, és normal que no respectin les orientacions que se'ls donen i que no facin el que es pretén. Per això convé evitar que es distreguin amb altres objectes aliens a l'activitat.

Els educadors s'han d'encarregar de presentar els materials, que han d'estar nets i ben cuidats, en envasos agradables i han de ser assequibles per als nens. Han d'eliminar els que estiguin trencats i els que ja no serveixin i guardar les parts que encara es puguin utilitzar. També han de retirar els que es puguin restaurar i, un cop restaurats, els han de mostrar com si fossin una conquesta perquè els podran tornar a fer servir. S'ha de mostrar als infants la quantitat de fitxes o peces, perquè es vagin acostumant a localitzar-les si els cauen a terra. Convé numerar els materials perquè els adults els puguin localitzar més fàcilment.

1) En començar l'activitat se'ls ha d'explicar de manera tranquil·la, senzilla i molt clara què faran i on són i com cal utilitzar els materials:

- S'ha de seguir una seqüència determinada perquè la vagin associant a les accions que vindran a continuació, aprenguin a esperar-se i no es llancin sobre el material.
- Els materials s'han de col·locar en una zona determinada, com ara al damunt d'una taula o al damunt de la catifa.
- Els materials han de ser en envasos que puguin anar identificant per mitjà de dibuixos simbòlics i rètols escrits que assenyalin què contenen.
- Se'ls ha de dir on és el material i se'ls l'ha de donar a mesura que el necessitin.

L'aprenentatge del manteniment, tant dels espais com dels objectes que s'utilitzen en qualsevol de les activitats amb els infants, es pot considerar integrat en el tema transversal d'educació ambiental i de respecte al medi. És l'entorn concret en què els nens actuen. Per mitjà de les experiències lúdiques poden adquirir consciència del valor que té i de la importància de tenir-ne cura.

2) Durant l'activitat: A l'hora de fer servir el material o les joguines, cal transmetre als infants la seguretat que n'hi ha prou per a tots. Convé fer-los saber que no cal que acumulin els objectes. Als nens i les nenes que tenen mancances els costarà més d'entendre. De fet, acumular les joguines o el material expressa aquesta falta.

3) Una vegada finalitzada l'activitat: Cal guardar el material adequadament perquè es conservi bé i es pugui fer servir la pròxima vegada que es necessiti.

És el moment d'adquirir l'hàbit de recollir. No sol ser fàcil d'aconseguir. L'educador ha de col·laborar amb els infants i els ha de recordar que ho han de fer perquè les joguines i els materials no es perdin ni s'espatllin i perquè l'endemà els puguin trobar. En el cas de les activitats en què han col·laborat les famílies, la recollida del material s'ha de fer en grup i amb repartiment de tasques: netejar-lo, classificar-lo i col·locar-lo en caixes, separar el material espatllat, veure si es pot arreglar, etc.

1.8.3 Els tallers com a proposta metodològica per a l'educació infantil

R. Tavernier, a *La escuela antes de los seis años*, defineix el taller com una organització de treball que permet arribar a realitzacions individuals o col·lectives (amb distribució de responsabilitats o sense). Aquestes realitzacions poden ser produccions materials (pintura, ceràmica, costura, etc.) o no materials (produccions sonores, lectura, dansa...)

L'organització de les activitat per tallers és complexa i afecta el conjunt de la programació, és una proposta que emfatitza la cooperació, el treball en equip, l'acció i el descobriment.

Taller d'activitats

Sovint, aquesta organització de tallers sobrepasa les possibilitats de l'aula i ocupa altres espais dintre de l'escola. Igualment poden sobrepasar les possibilitats dels educadors que poden necessitar per al seu funcionament altres col·laboradors: pares, talleristes, voluntaris...

L'organització de l'escola per tallers suposa un replantejament dels rols tradicionals a l'escola. Els infants guanyen protagonisme i es converteixen en els principals actors del seu procés d'aprenentatge i l'educador deixa de ser el líder director del grup per convertir-se en el seu coordinador i animador.

En el taller, els infants gestionen la seva acció des del començament fins al final. Decideixen quin projecte volen portar a terme i quin camí s'ha de seguir per arribar-hi. En aquest sentit, els tallers potencien l'autonomia infantil, l'autoestima i les habilitats socials, alhora que permeten a l'infant conèixer i interioritzar el seu entorn físic i cultural.

El taller requereix un espai, una ambientació i uns materials específics per a tot allò que es vulgui produir. En funció d'aquest producte, es posaran en marxa les capacitats i habilitats de l'infant per imaginar què vol fer i per resoldre com i quan fer-ho.

C. Merino i E. Fernández (1989) consideren **tres aspectes de l'organització de tallers**: l'autogestió del treball, l'organització de l'espai i l'activitat al taller.

L'autogestió

L'activitat parteix de la cooperació entre infants i entre infants i educador. L'educador coopera amb els infants ajudant-los a prendre consciència de les seves accions i de les interaccions que es produeixen entre tots a través de la comunicació.

El punt de partida de l'activitat del taller serà l'interès dels alumnes per alguna o algunes qüestions que s'aniran configurant com un projecte després d'una fase de discussió i planificació cap a una resposta o solució. Els passos que s'han de donar per iniciar l'activitat consistiran en el següent:

- Expressió i anàlisi d'idees.
- Formació de grups de treball.
- Concreció dels mitjans necessaris per portar a terme les diferents tasques.

L'organització de l'espai

Per fer tallers a l'escola, cal disposar d'espais mínimament amplis i fàcilment accessibles. Aquests tallers abastaran tot el ventall d'activitats que es poden fer en aquesta etapa educativa. Ha de ser un ambient ben estructurat que pugui donar resposta a les necessitats i expectatives dels infants.

A la secció "Recursos de contingut" de la unitat, al web de l'escola El Tomillar, trobareu exemples d'organització per projectes.

L'ambientació d'aquest espai s'anirà fent progressivament i en funció de l'activitat desenvolupada pels infants, que participaran activament en aquesta ambientació. Els infants aniran coneixent els materials i les eines que els ajudaran a portar a terme el que volen fer. Igualment entre tots consensuaran les **normes de funcionament del taller**:

- Escollir lliurement què volen fer.
- Tenir cura del material: no malbaratar-lo i conservar-lo bé.
- Deixar els materials endreçats.
- Utilitzar símbols per identificar materials, eines, espais, activitats.
- Decidir lliurement i opinar sobre el projecte durant tota la seva realització: inici, procés i final.

L'activitat al taller

Al taller, es posen en joc les habilitats infantils comunicatives, socials i de raonament. El fet que les seves iniciatives i les seves opinions siguin considerades, els donarà molta satisfacció i n'afavorirà l'autonomia i autoestima.

El treball als tallers sol tenir tres **fases**: organitzar la classe, assumir responsabilitats i elaborar i implementar el projecte.

- **Organitzar la classe.** Els infants participen en l'ambientació del taller distribuint espais i materials. Es tracta d'una activitat altament creativa ja que els infants es van adonant de per què prenen una decisió i no una altra; s'inventen codis per tal de classificar espais, materials i tipus d'activitats; resolen a través del diàleg els problemes que tenen plantejats, etc.
- **Assumir responsabilitats.** Per desenvolupar la tasca que s'han proposat, cal que distribueixin funcions i que assumeixin responsabilitats respecte al que ha de fer cadascú. Els infants han de participar en l'elaboració de les normes de funcionament del taller i posteriorment les hauran de respectar. Hauran de valorar el seu propi procés d'aprenentatge a través de les tasques i activitats encomanades a cadascú i al grup, introduint els canvis que calgui en l'organització i en les normes per tal d'arribar a aconseguir els objectius proposats.
- **Elaborar i implementar el projecte.** Quan els infants comencin a agafar responsabilitats es podrà començar a treballar vertaderament en equip. Cada equip haurà de fer el següent:
  - Elaborar el projecte de treball: aporten idees, les discuteixen i prenen una decisió.
  - Distribuir les tasques i accions que s'han de realitzar, deixant el més clar possible on es vol arribar i quina és la funció de cadascú.

El taller de pintura

- Triar un membre, que farà de coordinador.
- Portar a terme les activitats que prèviament s'han decidit entre tots. L'educador està present i ofereix el seu suport sempre que calgui.
- Fer una valoració del funcionament del taller.

Els infants han de conèixer com estan organitzats els tallers, com funcionen i quina és la manera més adequada de treballar-hi, utilitzant els materials i eines correctament i de manera creativa.

La **metodologia dels tallers** es basa en la participació activa de totes les persones implicades, en un ambient de creativitat, responsabilitat, independència, solidaritat i tolerància.

2. La intervenció en situacions de conflicte en un context lúdic

Els educadors i els pares són el model principal per als infants i, per tant, han d'intentar ser un bon exemple per a ells. Els educadors i els pares no poden exigir als infants que facin el que ells mateixos no compleixen.

És molt important que els adults estiguin d'acord entre ells. En cap cas un adult ha de desautoritzar un altre adult en públic, ja que és humiliant i, a més a més, és un mal model de conducta envers els infants que ho presenciïn. Per tant, com a equip educatiu, cal fer el següent:

- Establir acords sobre l'estil educatiu.
- Dialogar, cedir i buscar punts d'acord en cas que hi hagi punts de vista diferents. No hi ha una sola manera de fer les coses.
- Valorar positivament les iniciatives de cadascú i repartir-se les feines, però compartir responsabilitats.
- Ser positiu, cooperar i treballar en equip és el millor.

El repte és començar a fer veure a l'alumnat que cooperar, posar les nostres habilitats a disposició del grup, és millor, no solament des del punt de vista ètic, sinó també des del punt de vista de l'eficàcia. Cal treballar des dels jocs cooperatius, però també s'han de cercar formes de treball i d'aprenentatge cooperatiu, trobar alternatives als jocs i les joguines competitives.

Actualment, en la majoria de famílies i a l'escola imperen les relacions democràtiques i afectuoses entre els infants i els adults. Està ben vist que els nens i les nenes discuteixin, portin la contrària o, fins i tot, s'oposin totalment a les idees de l'adult. Això implica renunciar a les imposicions i optar per l'afecte com la millor arma per fer-los entendre qualsevol principi. Plantejat així sembla fàcil, però no ho és.

Els infants estan atents a tot el que passa al seu voltant i reben influències d'altres infants, adults i de la televisió. Això significa que els pares i els educadors no solament els han d'ensenyar què és correcte, sinó que també els han de fer entendre perquè determinades actituds no són desitjables i, per tant, no les han d'imitar.

En conseqüència, els pares i els educadors són qui han d'imposar uns límits als infants, perquè sàpiguen el que està bé i el que està malament, el que es pot tolerar i el que no.

Una educació excessivament permissiva és tan perjudicial com una d'autoritària. Per tant, el més recomanable és un terme mitjà. El component socialitzador del joc és un marc excel·lent per treballar les normes de convivència bàsiques.

S'ha de ser coherent...

... si no volem que diguin paraulotes, tampoc les podem dir nosaltres. Si volem que tractin algú amb respecte, nosaltres també haurem de ser respectuosos. No els podem dir que no cridin si nosaltres els cridem.

S'ha de ser afectuosos amb els infants; han de saber que tenen l'amor incondicional de l'adult.

Els infants necessiten normes i límits ben definits, però també prou espai per desenvolupar-se amb llibertat. Donar-los cada cosa en la mesura justa és el repte més gran a què s'afronten pares i educadors.

2.1 El conflicte des del punt de vista constructiu

L'educador aportarà elements als infants perquè resolguin els seus conflictes de forma constructiva.

Des d'un punt de vista constructivista de l'aprenentatge, no es poden considerar problemàtiques les situacions associades a moments específics en cadascun dels processos que es recorren per a aconseguir-los. Això, però, no significa que no es necessitin intervencions ajustades per superar-les. Precisament, l'enfocament educatiu es refereix a aprofitar aquestes situacions problemàtiques com a mecanismes de retroalimentació positiva, mentre que provoquen la necessitat de dissenyar estratègies resolutives vàlides. El problema, per Piaget, és l'avantsala necessària per al coneixement, ja que implica l'assimilació de les claus que intervenen en aquella situació i l'acomodació del pensament cap a una estratègia adequada. Així, per exemple, per superar una situació de conflicte en l'ús d'una mateixa joguina per més d'un infant, es pot, no solament establir un torn, sinó fer que aquest torn impliqui una aportació de cadascun dels infants per tal de millorar l'ús d'aquesta mateixa joguina. Per exemple, un puzle i les peces que té pot implicar, a l'hora de repartir-les entre els infants, no solament una oportunitat de col·laborar, sinó fins i tot de cooperar cap a un bé únic i comú, és a dir, construir el puzle.

Per determinar si una situació és problemàtica o no cal considerar i diferenciar els elements següents:

1. **Síntoma:** Un símptoma del comportament dels nens són les seves actuacions, les conductes que s'observen. Si no s'adapten al que es considera adequat per a tot el grup, serà necessari ensenyar i aprendre a ajustar les normes establertes.
2. **Conseqüència:** La conseqüència d'un comportament problemàtic és precisament la dificultat o el dany que causa en relació amb els elements següents:
  - **Un mateix:** són els símptomes que passen més desapercibuts, ja que es presenten transparents, pràcticament freturosos de símptomes directes. Els sofreixen els nens que no són conscients dels seus drets i els cedeixen davant les demandes dels altres.
  - **Els altres:** si resulta agressiu per a ells.
  - **L'activitat:** que s'està realitzant, impedingint el seu desenvolupament harmònic.
  - **Els objectes:** o materials que s'utilitzen de manera no adequada o que no es cuiden i es deterioren.
3. **Causes:** La causa és l'origen del símptoma. Caldrà saber interpretar-la perquè atorga diversos significats al símptoma mateix i a les conseqüències.

S'aconsellen diferents intervencions educatives. Com a possibles causes de les situacions no satisfactòries s'identifiquen les següents:

- **Les circumstàncies superen l'educador.** Això pot passar per diversos motius:
  - L'educador passa per una situació d'estrès i no ha pogut engegar els mecanismes necessaris per dirigir la situació.
  - L'activitat no estava prevista i presentava manques en la provisió de materials a utilitzar.
  - Les activitats que s'han plantejat no s'adequaven a les possibilitats de l'edat del grup.
- **La causa està associada a un procés de creixement i maduració personal.** Si la causa que s'interpreta d'un símptoma, per més preocupant que sigui, està associada a un procés de creixement i de maduració personal, que és el que sol passar en la majoria dels comportaments dels infants a aquestes edats, no s'ha de considerar ni una manca ni un problema.

El grau de tolerància davant una conducta agressiva el determina la manera com s'interpreta.

2.1.1 Intervenció sobre els símptomes

El tractament sobre els comportaments que plantegen conflictes a l'escola infantil no ha de pretendre eliminar-los. S'inicia amb l'acceptació de la seva presència en el desenvolupament normal de la convivència i es planteja un tractament educatiu com a alternativa, perquè els nens siguin capaços d'autoregular-los.

- **Comportaments que l'educador pot deixar passar:** per exemple, provar de fer el contrari del que diu l'educador.
- **Comportaments que no s'han de tolerar:** els comportaments que impliquen conseqüències abusives envers els altres. S'han de tallar immediatament. La intervenció de l'educador consistirà a marcar el límit corresponent, perquè els infants experimentin la prohibició.

Aquest establiment de límits representa una actuació decidida mitjançant la qual l'educador demostra davant el grup la seva autoritat i el seu poder. En aquestes edats els dona seguretat i facilita l'obediència. Cal considerar la necessitat d'una intervenció que resolgui una situació intolerable des d'un punt de vista educatiu i del seu aprenentatge.

Es pot ser tolerant quan...

... un infant toca un objecte que no ha de tocar. Si no és greu, s'ha de tenir certa tolerància, però cal comunicar-li amb la mirada que se l'ha vist.

Perquè els infants no assoleixin comportaments inadequats, cal incorporar en les seves conductes una sèrie d'estratègies que els permetin autoregular els seus impulsos. Són les que fan referència a la intervenció sobre les causes.

2.1.2 Intervenció sobre les conseqüències

El fonament de qualsevol comportament que se sol·liciti als infants ha d'estar relacionat amb les conseqüències gratificants que tindrà.

- **El seu grau d'adequació o de "bondat"**: s'ha de concretar que beneficia els altres, l'entorn i, evidentment, un mateix. La idea principal seria que "no és bo el que perjudica els altres".
- **El seu grau d'inconveniència o de "maldat"**: el determina el dany que produeixi als altres, a l'entorn i a un mateix, fins que puguin entendre que hi ha un sistema de relació que cal arribar a assolir.

Com a idea fonamental, s'ha de destacar que els perjudicis infligits perjudiquen tot el sistema. La intervenció sobre les conseqüències consistirà a expressar i manifestar les pèrdues i els perjudicis que per a tots implica un comportament inconvenient, i a proposar una compensació que han de fer especialment els qui hi estan directament implicats i tot el grup, per tal d'equilibrar de nou la situació. Caldrà adequar sempre aquesta compensació a les possibilitats dels infants.

Els professionals d'educació infantil han de considerar que la majoria de les conseqüències problemàtiques que es presenten a la seva aula són degudes al procés maduratiu dels nens i les nenes. Els resulta molt difícil aplicar qualsevol estratègia perquè les estan aprenent.

2.1.3 Intervenció sobre les causes

L'educador ha de saber que...

...la majoria de conseqüències problemàtiques que puguin aparèixer en les relacions entre els infants són degudes a la seva immaduresa.

Aquest tipus d'intervenció consisteix a ajudar els infants, a acompanyar-los mentre creixen. S'ha de promoure la confiança en les seves possibilitats i així evitar que adquireixin una consciència negativa sobre la seva identitat i les seves possibilitats. Ajudar-los a créixer, que és el mateix que recórrer amb ells el procés de la seva maduració, és aportar-los estratègies que els facilitin una regulació dels seus impulsos.

L'actuació per resoldre un comportament inadmissible resulta necessària però insuficient. Per tant, s'ha de completar amb l'ensenyament d'estratègies d'autoregulació que incideixin sobre les causes que originen els comportaments no desitjats.

Aquestes estratègies tenen dues vessants: l'una és **cognitiva** i caldrà adaptar-la a les possibilitats dels infants, ja que consisteix a adonar-se del que passa i raonar-ho. L'altra consisteix a ser capaç de **controlar els primers impulsos** per dirigir els esforços a aconseguir el que és més beneficiós per a un mateix i per als altres.

En les relacions socials és normal que apareguin conflictes. Cal tenir, doncs, estratègies i habilitats per resoldre'ls adequadament, sense violència. Així, no ens ha d'estranyar que durant el joc sorgeixin conflictes entre els infants. Són freqüents, per exemple, les disputes que es creen perquè diversos nens volen una mateixa joguina. En aquest cas, val la pena comprovar que hi ha prou joguines per a tots, ja que l'escassetat fomenta els conflictes. La majoria de vegades, però, el problema no és aquest.

L'educador només intervindrà quan sigui absolutament necessari i ho farà per recordar i fer respectar les **normes** per poder jugar:

- No es poden fer coses que molestin als companys.
- S'ha de fer un bon ús de les joguines i materials.
- Les joguines, després de jugar, s'han de recollir i desar al seu lloc.

Les normes són necessàries per conviure

La intervenció de l'educador en les situacions de conflicte ha d'anar adreçada a ensenyar als infants a arribar a acords, a negociar o compartir i d'aquesta forma, arribaran a ser capaços de resoldre per si mateixos els seus conflictes.

2.2 Gestió dels conflictes

Un cop d'ull a les causes que generen conflictes a l'aula ens assenyala que la majoria estan provocats per una atmosfera competitiva i intolerant, una comunicació molt pobre, la inadequada expressió de les emocions, la manca d'habilitats en resolució de conflictes i el mal ús del poder per part dels adults.

Caldrà promoure les condicions per tal de crear un clima adequat i afavoridor de relacions cooperatives que disminueixin el risc de nous esclats, aprenent a tractar i solucionar les contradiccions abans no arribin a convertir-se en antagonismes:

1) Gestió positiva de les emocions. Verbalitzar i animar a verbalitzar els sentiments ajudarà a gestionar els conflictes de manera més positiva. Caldrà doncs treballar l'autoestima, la identitat, el sentiment de pertinença a un grup, etc.

En aquest sentit caldrà augmentar el vocabulari de les emocions, posar en pràctica tècniques i jocs que permetin coneixes i integrar-se en un ambient de confiança i responsabilitat.

Generalment, els adults volen tractar als nens de manera justa, pacient i respectuosa. Però a vegades es senten desorientats tan bon punt apareixen les primeres enrabiades o l'infant es mostra trist o angoixat.

Els infants han d'aprendre a conviure amb aquests sentiments, perquè quan siguin grans els experimentaran moltes vegades, i cal que els coneguin i que aprenguin

Hem d'entendre que...

... la tristesa, la ràbia o la por són tan inherents a la vida com l'alegria i l'amor. No hem de rebutjar aquests sentiments.

Funció catàrtica del joc

El joc compleix una funció catàrtica, ajuda a elaborar les situacions que l'infant no comprèn, que li causen conflicte o confusió i que no sap ni pot acceptar.

a sobreposar-s'hi, a consolar-se ells sols (no sempre tindran algú al costat per fer-ho), i a no deixar-se abatre per la pressió sinó tornar el més aviat possible a la normalitat.

El joc pot alliberar tensions i conflictes interns. Un infant pot traspasar a l'activitat lúdica la representació d'un conflicte existent a la vida quotidiana i, mitjançant el joc, buscar la solució desitjada que la realitat no li pot oferir. És per aquest motiu que hi ha la necessitat de potenciar tota mena de jocs en els quals els infants tinguin l'ocasió d'experimentar i de controlar les seves emocions, pensaments i sentiments. A través del joc simbòlic l'infant podrà anar elaborant aquestes emocions.

Perquè un infant gosi expressar la seva opinió, encara que aquesta no agradi al grup, fa falta que hagi tingut aquesta llibertat a casa seva. Se'ls ha de permetre des de molt petits opinar. Si no escoltem als infants, si no els deixem acabar les frases i, per contra, els renyem quan ens interrompen, serà difícil que desenvolupin la confiança en sí mateixos. En aquest sentit, són molt adequats els jocs de confiança.

2) Gestió dialogada de conflictes. Caldrà aprendre a analitzar, a negociar i a buscar solucions creatives mútuament satisfactòries que permetin als infants aprendre a resoldre per ells mateixos els seus conflictes. Per tal que ningú se senti humiliat o ofès mentre es discuteix un conflicte, cal establir una sèrie de **normes**:

- Tothom ha de tenir l'oportunitat d'exposar el seu punt de vista. Mentre un parli, els altres l'hauran d'escoltar amb atenció.
- És preferible tractar els temes un cop els ànims s'hagin refredat.
- Cadascú hauria de poder explicar obertament perquè està enfadat o què és el que no li ha agradat o molestat. Per això és necessari que, d'entrada, ningú no s'ofengui ni passi al contraatac si se sent criticat.
- Tots han de plantejar les seves propostes per solucionar el conflicte. Tothom ha d'estar disposat a cedir en alguna cosa per tal d'arribar a un acord.
- Si l'adult prohibeix alguna cosa, ha de saber explicar el perquè.

3) Habilitats comunicatives. Una bona comunicació és fonamental en el procés d'aprendre a resoldre conflictes de forma no violenta.

Caldrà tenir en compte els diferents canals de comunicació i la seva importància: la comunicació verbal (el llenguatge, el què i el com diem les coses) i també la no verbal.

Caldrà també aprendre a escoltar amb tots els sentits (escolta activa, parafraseig, preguntes obertes, etc.), a vigilar la tendència a dir que no.

Treballar els aspectes de la comunicació implica moltes més coses: aprendre a aprendre i a usar la paraula, a expressar-se, a no interrompre quan parla un altre, a posar en pràctica tècniques que permetin un repartiment just de la paraula, etc.

4) El llenguatge verbal i no verbal en la comunicació amb els infants. Els infants, especialment els petits, són molt sensibles a la manera en que els adults

---

En cap cas s'ha de ridiculitzar o humiliar l'infant. Tampoc se l'ha de comparar amb altres. Les comparacions són odioses.

els hi parlen. El to de veu, els gestos, les mirades,... signifiquen molt per a ell, més que no pas el significat de les paraules. Un to de veu incorrecte pot fer-li creure que en realitat no se l'està renyant, que es tracta d'un joc i per tant, no s'ho prendrà seriosament.

- **Per mostrar desaprovació.** L'educador per mostrar autoritat o si ha de renyar a algun infant, no ha de cridar ja que amb aquest comportament es potència que ells també ho facin. Si són ells els que criden, no s'ha de respondre cridant, és millor dir-los que només els fareu cas si parlen sense cridar.

- Cal apropar-se a l'infant amb qui es vol parlar, ajupir-se a la seva alçada per tal de mirar-lo directament al ulls, però mai per sota.
- Si un infant fa rebequeries i arriba a una situació de descontrol: cal agafar-lo dels braços fermament, però sense fer-li mal. Demanar-li que ens miri a la cara i ens escolti.
- Amb un to de veu greu, però sense cridar, parlar demostrant seguretat, amb un to ferm, però no ha de ser un to enfadat, comunicar-li que s'està disgustat.
- Dir-li allò que no fa bé, utilitzant paraules clares i entenedores. S'ha de ser concís i s'ha de deixar clar que és el mal comportament el que no ens agrada però sense posar en dubte el nostre afecte per la seva persona .

- **Per mostrar aprovació.** Si un infant fa sense rondinar una cosa en la que habitualment dóna problemes, s'ha d'elogiar el seu bon comportament. L'educador ha de marcar els petits èxits de l'infant amb la seva aprovació, sinó és molt probable que la propera vegada intenti cridar l'atenció de l'adult portant-se malament. L'educador ha de saber que quan un l'infant li parla, s'ha de mostrar interessat pel que li vol explicar, per demostrar-li que l'escolta, l'ha de mirar a la cara, inclinar el cap lleugerament cap a un cantó, i mantenir l'atenció amb la mirada per sota dels ulls de l'infant (recorre amb la mirada el triangle format per la boca i els dos ulls).

5) Treball de la diversitat. Enfrontar un conflicte passa per descobrir totes les percepcions. Haurem de treballar tècniques que ens permetin descobrir i integrar que la diferència és un valor i una font d'enriquiment mutu, que ens ensenyin a descobrir els valors de l'altra part, que la veiem com algú amb qui col·laborar, amb qui aprendre i ensenyar, i no com un enemic a eliminar perquè pensa o és diferent a nosaltres i pot ser un obstacle per als nostres objectius.

2.2.1 Aspectes a considerar en els infants de 3 a 6 anys

Els infants de 3 a 6 anys se n'adonen del que fan malament els seus companys. Ja han après un bon nombre de normes, i intenten transmetre-les als altres.

Per parlar amb veu d'aprovació...

s'ha de fer servir un to agut, fins i tot emocionat, que transmeti la satisfacció que l'educador sent. Acaronar el cap del nen o posar-li una mà a l'espatlla també tindrà un sentit positiu. Amb infants petits resulta útil picar de mans i fer crits d'alegria.

Felicitar i elogiar els bons comportaments és tan important com renyar els dolents. D'aquesta manera s'encamina a l'infant en la direcció correcta.

En aquesta edat els infants ja saben moltes coses que estan bé o malament. Els més petits, de 3 a 4 anys, encara poden confondre bo o dolent amb els seus propis desigs («La mare és dolenta perquè no em deixa jugar amb la sorra»). Per contra, els de 5 i 6 anys fixen la seva atenció en els adults, volen ser com ells i acostumen a trobar bé allò que aquests decideixen. El que sí exigeixen és que es mantinguin les mateixes normes.

No s'han d'oferir massa opcions a un infant petit. El de 3 anys encara no sap decidir per ell mateix el que vol; és l'adult qui ha de triar per ell i convence'l amb un missatge engrescador. El de 4 i 5 anys només pot enfrontar-se a eleccions senzilles.

L'educador és un model de conducta per l'infant

Els infants de 4 i 5 anys són capaços de prestar atenció a un altre infant i acceptar opinions diferents a la seva: «D'acord, no juguem a pilota, juguem a atrapar». Es tornen més considerats amb els altres i també més cooperatius: «Espera, que t'ajudo i així anirem més ràpid». Malgrat això, són encara molt egocèntrics. Coneixen de sobres el concepte de “dolent” o “injust”, però acostumen a atribuir les accions incorrectes als altres, especialment si els altres no els proporcionen el que ells desitgen en aquell moment. Estan totalment convençuts de que tenen la raó, i res no els pot fer canviar d'opinió. No hem de rebutjar aquesta conducta, ja que és perfectament normal, però sí que és útil parlar amb els infants en el moment que es produeix la situació.

Els infants entre 4 i 5 anys no poden distingir amb claredat entre “meu” i “teu”. El seu desig de posseir quelcom té en ells tanta força que agafen i s'emporten qualsevol cosa que els agrada. Malgrat que aquests actes siguin normals, és important ensenyar-los a tornar el que han pres a un altre nen.

Un altre problema és el concepte de veritat que tenen els infants. La majoria sol explicar històries que són clarament inventades. No ho fan amb mala intenció, sinó que és resultat de la seva desbordant fantasia; per aquesta raó no els hem de renyar ni castigar. El que no està bé és dir mentides premeditadament per aconseguir qualsevol benefici o perjudicar a una altra persona, cosa que els infants d'aquesta edat encara no saben fer.

2.2.2 Com posar límits als infants

No hi ha cap mena de dubte que els pares, mares i els educadors són els responsables directes de posar límits als infants, el difícil és saber com fer-ho.

El joc és un laboratori on els infants assagen els comportaments socials que observen al seu entorn i des d'on canalitzar i donar sortida a moltes emocions contingudes o que no entenen o no saben explicar amb paraules. Però això no és suficient per aprendre els comportaments socials. Els infants, són molt sensibles al comportament i les emocions d'altres infants, però donada la seva immaduresa, també són molt egocèntrics, per tant, són els adults els responsables

Els infants de 4-5 anys necessiten que se'ls hi expliquin les normes.

de la seva seguretat, benestar i d'ensenyar-los el que està bé i el que no ho està. En definitiva, els adults són qui els han d'anar introduint en el món de les normes de convivència les quals, d'alguna manera, contribueixen a afavorir la seva integritat i seguretat. Viure en societat implica donar i rebre, renunciar a alguns interessos individuals per al bé de tota la comunitat. Des d'aquest plantejament sorgeix la necessitat d'establir unes normes, un límits a les conductes i la necessitat de que es compleixin.

Jugar amb els altres també suposa establir unes normes per poder jugar tots plegats, i complir-les. Les normes marquen els límits del que es pot fer i del que no es pot fer. Les normes no han de ser imposades.

La Jo Frost, coneguda com "La Supermainadera", és una experta en el món de l'educació infantil. Ha donat a conèixer a pares, mares i educadors, una sèrie de tècniques, bastant senzilles, encaminades a aconseguir disciplinar infants difícils, aconseguint molts bons resultats.

1) La tècnica de l'aparcament: va bé per inculcar normes fent que l'infant reflexioni sobre el seu mal comportament. S'aplica amb infants entre 1 i 9 anys d'edat.

- **Premis i lloances:** De la mateixa manera que renyem els mals comportaments, també hem de premiar i elogiar els bons. El millor premi que li podem donar a un infant és atenció, lloances i amor.
- **Coherència:** Un cop heu establert una norma, no la podeu canviar simplement per estalviar-vos discussions o per evitar que l'infant munti una escena. Les normes han de ser fermes. Assegureu-vos que tots els adults que cuideu dels infants mantingueu les mateixes normes.
- **Rutina:** S'ha de mantenir un ordre i seguir una rutina. En l'horari hi ha d'haver hores per jugar, hores per treballar, hores per banyar-se, hores per menjar, hores per netejar, hores per dormir,... Els infants han de saber que "toca fer" en cada moment, i així ja estaran preparats per fer-ho i es mostraran més conformes, evitant-vos discussions. Durant les vacances i caps de setmana la rutina pot ser una mica més flexible.
- **Límits:** Els infants necessiten saber que hi ha uns límits al seu comportament, és a dir, que hi ha coses que no són acceptables. Cal que establiu unes normes i explicar-los com les han de complir.
- **Avisos:** Aviseu contínuament a l'infant de què és el següent que "tocarà fer" (p.ex. "D'aquí a cinc minuts sortiràs de la banyera i et portaré al llit"; p.ex. "D'aquí a deu minuts ja estarà el dinar"; p.ex. "Quan acabem de dinar el grup verd recollirà la taula i el grup blau rentarà els plats"). D'aquesta manera l'infant ja està preparat per al següent que vindrà, l'aneu acostumant a la rutina, i és menys probable que us posi pegues per, p.ex., sortir de la banyera, seure a dinar o fer les tasques que té encomanades.
- **Advertències per mal comportament:** Quan l'infant es porti malament, no el castigueu ja d'entrada; la primera vegada simplement l'advertiu, i així li doneu la oportunitat de corregir el seu comportament.

Els caramels i les joguines no són necessàriament una recompensa. Sí que ho pot ser una sortida especial amb nosaltres a qualsevol lloc.

Una tècnica de l'aparcament

Dibuixeu en una pissarra magnètica un camí dividit en deu o dotze caselles (com si fos un petit Joc de l'Oca), i feu fitxes imantades amb una foto dels infants. Els bons comportaments seran premiats avançant una posició endavant en el camí, mentre que els mals comportaments implicaran retrocedir una casella enrere. Cada cop que un infant arriba fins a la meta rep un premi.

- **Explicacions:** Un infant petit no pot entendre com volem que es comporti si no li hem explicat abans. Hem de parlar-li amb claredat i ensenyar-li com és la manera correcta. (“Has de demanar les coses així: «Me’n dones una mica, si us plau?»”). I tot això sense raonaments complicats: un infant petit no els entén, limiteu-vos a frases senzilles (“A la nena li fa mal si li tires de les trenes”; “El nen està trist si li prens la joguina”; “Mossegar no està bé”). Quan estiguen renyant a un nen, expliqueu-li els motius amb paraules apropiades a la seva edat. Pregunteu-li si entén la raó per la qual l’hem renyat, d’aquesta manera, en respondre’ns, el missatge li calarà més fons.
- **Contenció:** No perdre la calma, no cridar mai. L’adult és qui s’ha de mantenir centrat. No reaccionar a una enrabiada amb una demostració de còlera ni respondre a uns crits cridant també. Però tampoc s’ha de permetre que ens prenguin el pèl.
- **Responsabilitat:** Permet que facin petites coses al seu abast per estimular la seva autoconfiança i aprendre les habilitats socials necessàries. Deixar que ens ajudin a fer les coses. Però moderar les expectatives; no ens podem sentir defraudat perquè fallin o s’equivoquin de tant en tant.

Aquestes normes s’haurien d’aplicar de forma sistemàtica, ara bé, hi ha situacions en que s’haurien de fer excepcions, en quan a la tècnica de l’aparcament, com per exemple:

- Quan un nen o nena està malalt.
- Quan no es tenen evidències clares de qui ha fet l’entremaliadura.
- Quan l’infant que s’ha comportat malament realment li sap greu.
- Quan un infant està passant per una situació difícil i que el traspalsa emocionalment (la separació dels pares, el naixement d’un germà, etc.).

2) La Tècnica del joc compartit: Cal ensenyar als infants com mantenir relacions socials. El fet que dos infants no sàpiguen jugar plegats o es barallin és perquè no han après a relacionar-se correctament.

Una de les maneres és proposant i ensenyant jocs compartits; en comptes de jocs o joguines individuals. En serien un bon exemple els jocs tradicionals i els de regles com ara els jocs de taula on hagin de jugar junts i on per poder-hi jugar, han d’aprendre a respectar les regles del joc.

Un altre consell que dona és quan les relacions entre l’adult i l’infant no són gaire bones o s’han anat fent tenses, és convenient que tots dos passin més temps junts, fent coses plegats, evidentment que jugar junts serà una bona opció, la qual cosa implica no només que l’adult els dediqui el seu temps si no que també els escolti. Compartir moments lúdics és la millor manera de millorar les relacions i mostrar afecte vers l’altre.

3) La Tècnica de la implicació: Permet que l’infant es senti escoltat sense que l’adult hagi de renunciar a les seves feines i obligacions.

Exemple de tècnica de la implicació

l'educador està preparant uns materials i l'infant reclama la seva atenció, si no li fa cas, no parlarà d'insistir i de molestar. La qual cosa pot ser un preludi de conflicte. La millor solució és implicar l'infant en la feina de l'adult, que l'ajudi. Permet prestar atenció als infants a la vegada que acompliu amb les vostres obligacions. Això funciona amb els infants petits; els fa sentir responsables i els dóna confiança. És molt important que siguin feines en les quals se'n puguin sortir bé i no els generin frustració. Evidentment que caldrà agrair-li i elogiar el seu esforç i col·laboració prestant-vos la seva ajuda.

Si heu de renyar a un infant recordeu que l'infant no és "dolent", és dolenta l'acció que acaba de fer.

Els límits s'han d'establir de forma clara, per això cal:

- **Fermesa:** un "no" és un "no".
- **Immediatesa:** el nen ha de saber de seguida quines són les conseqüències dels seus actes.
- **Consistència:** Tots els adults a càrrec del nen heu de mantenir les mateixes normes.
- **Claredat:** establiu unes normes simples i expliqueu-les clarament des del principi.
- **Flexibilitat:** la norma és la norma, i la flexibilitat és per a les excepcions.
- **Privacitat:** si és possible, mai renyis a un infant davant dels altres infants ja que ho viu com un afrontament humiliant, i pot continuar portant-se malament per salvar les aparences o per demostrar que no li afecta el tema. Demana-li que us acompanyi a fora i renyar-lo allà. Quan el renyeu, no l'heu de reprovar a ell com a persona, sinó limitar-vos a criticar l'acció.
- **Comprensió:** no imposeu les normes; raoneu-les i escolteu també el punt de vista de l'infant.
- **Independència:** no donar-los les coses fetes, si ho poden fer ells. No passa res si no ho fan tant bé o s'equivoquen.
- **Autoritat:** tenir present el llenguatge verbal i el no verbal.

2.2.3 Intervenció en infants amb alteracions de la conducta

Alguns infants presenten problemes de conducta, l'educador pot intervenir a partir del joc i de determinades dinàmiques per tal d'ajudar-los a adquirir i mantenir conductes socials adequades.

- **Infants hiperactius:** són infants amb un excés d'energia, per neutralitzar-la els hi anirà bé els jocs motrius d'exterior i els jocs manipulatius i de construcció. El grau de dificultat ha de permetre que els puguin realitzar de forma satisfactòria per tal d'augmentar la seva autoestima.
- **Infants agressius:** els jocs de manipulació i de construcció els ajudaran a centrar l'atenció. Els jocs de dramatització de situacions quotidianes els ajudaran a adquirir models de comportament social i afectiu adequats.

- **Infants inhibits:** els jocs col·lectius, cooperatius, jocs per racons i les joguines de peluix contribuiran a afavorir l'afectivitat i la seva integració amb la resta de companys del grup.

2.2.4 Els jocs cooperatius en la resolució de conflictes

Diversos estudis fets per promoure els jocs cooperatius. Després s'ha pogut constatar, en el joc lliure d'aquests infants, un increment en les interaccions verbals positives i un increment del contacte físic positiu entre ells, especialment amb els discapacitats. Paral·lelament, es va observar una disminució del contacte físic negatiu i de les interaccions verbals negatives. També es va constatar un increment de les conductes prosocials i una disminució de l'agressivitat. Per tant, els infants també aplicaven les interaccions positives entre els infants promogudes durant els jocs cooperatius en altres contextos de joc.

L'educador ha de saber dialogar

En aquests jocs, quan sorgeixen conflictes, el paper de l'educador ha de ser proposar al grup la recerca d'alternatives i estimular l'organització social. En la pràctica, es pretén que els infants siguin capaços de trobar solucions als problemes. Això els porta a anar assolint més autonomia en les relacions socials.

La intervenció educativa de l'educador davant dels conflictes no ha de consistir a renyar els que es barallen, sinó a aportar elements que ajudin els infants a prendre consciència del problema, a buscar solucions i fer que se sentin motivats a aplicar-les.

En l'etapa de l'educació infantil, els jocs de cantarelles eliminatòries o per veure qui serà primer, ajuden als infants a prendre decisions, sense crear conflictes.

Dalt del cotxe

- **Objectiu:** Determinar quin dels jugadors haurà de parar. Afavorir la interiorització del ritme i l'atenció.
- **Desenvolupament:** Els jugadors formen rodona. Un d'ells canta una cançó i, a ritme va tocant, un per un i per ordre, els companys; aquell a qui toca pronunciar la darrera síl·laba queda eliminat, o li toca parar.

Dalt del cotxe hi ha una nina que repica els cascavells, trenta, quaranta, l'atmetlla amarganta, pinyol madur, vé's-te'n tu. Si tu te'n vas nero, nero, nero, si tu te'n vas, nero, nero, nas

El conflicte és quelcom natural; en comptes de negar-lo cal entendre'l i aprendre a resoldre'l de manera positiva. Aquests jocs ensenyen a solucionar els conflictes sense violència.

El collage

- **Definició:** Es tracta d'un joc de rols en el qual el grup és dividit en tres grups. Cadascun d'ells té unes consignes pròpies, però una comuna que consisteix a veure quin és el millor treball

dels realitzats pels tres davant una mateixa proposta. Es trobaran amb que no hi ha material suficient per a fer-lo els tres.

- **Objectius:** Analitzar les actituds i mecanismes que provoca una dinàmica competitiva, així com diferents formes d'enfrontar-la.
- **Participants:** Grup, classe,... a partir de 5 anys.
- **Materials:** 4 cartolines, 1 barra de cola, 1 retolador i una revista.
- **Consignes de partida:** (allò que es diu a tots). Només es podrà utilitzar el material que l'educador col·loqui a la taula central. Es divideix al grup en 3 subgrups d'igual nombre de persones i un quart grup de 3 observadors (1 per grup). Cadascun d'ells té 20 minuts per realitzar un collage que representi-hi, per exemple les quatre estacions de l'any. Totes les parts del collage han d'estar pegades a la cartolina i retolat almenys el títol. Abans de complir-se els 20 minuts s'han de lliurar els collage a l'educador. Es tracta de veure, quin grup ho fa millor.
- **Desenvolupament:** Una vegada donades les consignes generals i dividit el grup se'ls dóna un temps, abans de començar el treball, perquè s'organitzin i donar els rols específics de cada subgrup, començant pels dels observadors. Cal fer especial èmfasi que ningú es pot sortir del rol assignat. Una vegada explicats a cada subgrup, es col·loca el material en el centre i es dóna el senyal d'inici.
- **Avaluació:** Primer s'ha de fer una roda en la qual cadascun **sense entrar en debat** conti com s'ha sentit, Només **sentiments**.

Després els observadors contenen el més objectivament possible el desenvolupament del joc, explicant a tot el gran grup quin era la consigna específica del grup que observava.

A continuació es pot obrir un debat sobre les actituds que s'han donat i es donen en un ambient de competició: quins resultats s'han obtingut amb les diferents actituds: violenta, passiva, no violenta,...? Quines reaccions han generat? Quin tipus de respostes poden ser efectives per a fer "el que és just"? A qui serveix competir i a qui cooperar?

És important deixar clar que en el debat parlem de rols que han jugat unes persones i no d'aquestes persones. És molt important que ningú es senti malament. L'educador haurà de procurar que totes les coses surtin durant l'avaluació i serveixin per a enriquir el debat.

Consignes

- **Observadors:** no intervé per res. Presa nota de tot el que ocorre: estratègia que elabora el grup, forma d'organitzar-se, relacions entre ells, rols que assumeixen, frases significatives,...
- **1º grup:** el seu objectiu és guanyar per sobre de tot. Per a això els està permès qualsevol cosa. No cooperen amb els altres grups i no deuen arriscar-se que altre grup pugui fer un collage millor que el seu.
- **2º grup:** treballen en el seu collage sense ficar-se amb-res ni amb ningú. La seva postura és defugir les dificultats o conflictes. Mai s'enfronten. Davant ordres o agressions, la seva postura és la submissió. Mentre no es fiquin amb ells continuaran treballant.
- **3º grup:** la seva consigna principal és que tot grup té dret a realitzar el mural. Haurien d'afrontar els conflictes de forma positiva.

Els jocs cooperatius entrenen per al treball en equip i promouen una solució constructiva dels conflictes.

3. L'avaluació de les activitats lúdiques

L'educador necessita saber fins a quin punt s'han acomplert els objectius que havia proposat i veure si la seva intervenció ha estat adequada. L'avaluació ha de proporcionar aquesta informació.

Mentre juguen, els infants es comporten tal com són i mostren els coneixements que tenen del món. Per tant, l'observació directa de l'activitat lúdica es converteix en el marc més adequat per dur a terme l'avaluació.

Aquesta observació permetrà obtenir informació de l'infant o del grup i també dels diversos elements de la programació o de la intervenció educativa.

L'anàlisi de les dades de l'observació ha de permetre que els educadors reflexionin sobre l'adequació de la seva intervenció i sàpiguen en quins elements s'han de fer adaptacions. Per tant, tota avaluació, si es vol fer bé, comporta una autoavaluació de l'educador/a.

En l'**avaluació**, com a mínim, s'haurien de determinar mecanismes per fer el seguiment i l'avaluació dels **infants**, de les **activitats** i dels **educadors**.

- **Infants:** el seguiment dels infants durant el desenvolupament de les diverses activitats lúdiques, possibles conflictes que puguin sorgir en el dia a dia i com s'han resolt. El seguiment dels infants amb problemes d'adaptació, infants discapacitats o amb problemes socials.
- **Activitats:** avaluació diària de les activitats que es duen a terme. Moment en què es farà l'avaluació, els responsables de recollir els materials i desmar-los, l'adequació del material, les condicions de seguretat dels materials i dels espais, el tractament dels estereotips sexistes, si el temps previst per fer l'activitat ha estat suficient, etc.
- **Educadors:** com es farà el seguiment dels educadors en les activitats, resolució de possibles conflictes, estratègies utilitzades per promoure la participació dels infants i de les famílies, etc.

El joc lliure

Observar l'infant durant el joc lliure pot donar informació sobre la seva iniciativa, si és capaç de jugar sol sense massa dispersió.

L'educador infantil avaluarà de manera sistemàtica els diferents elements de la programació, la seva pròpia intervenció i les capacitats dels infants.

3.1 Tècniques d'observació

L'observació és la tècnica més adequada i utilitzada per recollir informació sobre els infants en l'etapa de l'educació infantil. L'observació també és un mètode de

treball que l'educador fa servir per adequar la seva intervenció a les necessitats concretes del seu grup i recollir informació sobre un infant o més.

L'observació implica una actitud de serietat i professionalitat, de reflexió, de respecte a la tasca educativa i envers l'infant. La finalitat és adequar la intervenció educativa a les necessitats observades en l'infant i en el grup.

Per poder avaluar és imprescindible que l'educador sàpiga observar i que l'observació sigui una tasca habitual i sistemàtica.

L'avaluació formativa ha de permetre conèixer amb objectivitat com està anant tot el procés d'intervenció. Per fer-la, és útil observar sistemàticament les conductes dels infants, les estratègies d'aprenentatge que utilitzen i les conductes dels educadors. Aquestes observacions s'han d'anotar en un registre, seguint unes pautes que permetin analitzar-les posteriorment.

Aquestes observacions poden ser directes o indirectes, mitjançant gravacions en vídeo mentre estan jugant o a partir de l'anàlisi de les produccions dels infants, com ara dibuixos, treballs manuals, etc. L'educador ha de comentar aquestes observacions amb la família de l'infant.

Per dur a terme una **observació sistemàtica** s'ha de partir del següent:

- Coneixements de psicologia evolutiva pròpia de l'edat dels infants.
- Coneixements previs que es puguin tenir dels infants concrets d'aquell grup, barri, etc.
- Objectius que es vulguin aconseguir.

A partir d'aquesta informació es podran recollir de manera sistemàtica els comportaments que interressi observar, per estudiar successivament l'evolució de l'infant o del grup, i els seus progressos o estancaments, per tal de preveure el tipus d'ajut necessari perquè puguin progressar. Aquest tipus d'observacions es duran a terme durant l'avaluació contínua o formativa i s'empraran uns instruments d'observació que ajudaran a sistematitzar-les.

3.1.1 Disseny operatiu

El disseny operatiu constitueix el suport tecnològic per confeccionar els instruments que guiaran l'observació i que estaran dissenyats d'acord amb una prèvia catalogació de signes atribuïts a cada conducta, expressada a la vegada per múltiples característiques. El disseny d'instruments precisos i concrets redueix considerablement el bagatge informatiu, però té avantatges, ja que, d'una banda, permet seleccionar només la informació que es considera útil per a l'avaluació, i, de l'altra, limita les influències externes produïdes pels prejudicis personals, les imatges distorsionades de la realitat, els valors, l'escassa formació de l'observador,

etc. El fet d'estructurar detalladament el focus d'atenció permet un major nivell d'objectivitat.

El disseny operatiu es podria iniciar després d'haver donat respostes a aquests interrogants: **què observar?, quan?, com? i on?**

1) Què observar: no es pot observar tot al mateix temps (es tracta dels moviments i les activitats infantils, que es desenvolupen a un ritme bastant accelerat). Per tant, s'ha de fer el següent:

- Definir la unitat d'observació (un determinat infant, un grup).
- Concretar els fets, les tasques o les conductes a observar.
- Establir els indicadors.

2) Quan observar: caldrà fer observacions en diferents moments del dia, en diferents dies, en diferents situacions de joc.

3) Com observar: constitueix el suport metodològic de l'observació que, lògicament, depèn molt de la naturalesa de l'objecte a observar (persones, escenaris, activitats o objectes).

Així, el plantejament metodològic és diferent si es pretén observar les característiques de l'aula (com treballen els alumnes en grup o individualment) o si, per contra, es tracta de la interacció educador-infant (diferents tipus de tasques, motivació, relacions afectives, etc.). En aquest sentit, indubtablement l'educador mateix no pot dissenyar ni executar el procés de l'observació, ja que no pot ser al mateix temps observador i observat en una situació natural. En aquests casos, es fa necessari designar un altre observador, que bé podria ser un altre educador del centre, que per tant no és totalment aliè al context, o un avaluador extern. Ambdues figures plantegen situacions de rebot diferents i, tot i que s'admet amb més facilitat la figura d'un educador del centre, aquesta circumstància no l'eximeix de ser una persona aliena a la dinàmica d'aquesta aula.

D'altra banda, la presència d'un estrany propicia sempre la modificació de conducta, fet que s'ha de considerar especialment en observacions puntuals i de curta durada. En les observacions que exigeixen intromissions perllongades, la presència de l'observador s'arriba a considerar normal i, al cap de poc temps, les conductes solen ser les habituals. Tanmateix, la gravació en vídeo del desenvolupament de l'activitat lúdica també pot ser un bon recurs.

4) On observar: fa referència al lloc on es faran les observacions i a la ubicació en aquest escenari de les persones observades. Per exemple, la situació que ocupa l'infant a l'aula durant l'activitat de joc per racons. En aquest cas, caldria descriure'n la ubicació espacial, els llocs que tria, etc. L'exercici per a una observació del grup exigeix més espai temporal que no pas el que es destina a una situació individual.

A partir d'aquí, caldrà fer el següent:

Indicadors d'observació del joc

- Tipus de joc que fa.
- Rols preferits.
- Motricitat.
- Creativitat.
- Capacitat simbòlica.
- Llenguatge.

- Elegir i preparar els instruments d'observació que ajudin a l'objectivitat i la sistematització, i que permetin registrar el que s'ha observat. El registre ha de ser tan breu i àgil (codificació de paraules o esdeveniments amb signes) com ràpids són els canvis d'actituds i conductes de les persones.
- Observar-ho en l'ambient natural.

3.1.2 Requisits per a una observació adequada

No es descobrirà res nou si es diu que l'educador habitualment i de forma espontània observa les conductes i les interaccions dels infants, individualment o en grup, però perquè les observacions aportin informació rellevant i tan objectiva com sigui possible, hi ha d'haver una intencionalitat, una preparació prèvia.

Perquè l'observació sigui un mitjà de coneixement de l'infant i un recurs pedagògic, ha de complir uns requisits:

- Abans d'observar, s'ha d'haver concretat què es vol observar, és a dir, l'objectiu de l'observació. A continuació, s'ha de preparar un instrument que permeti enregistrar les conductes observades.
- L'educador ha de conèixer prèviament els patrons de conducta i les característiques de l'edat evolutiva dels infants que s'han d'observar.
- L'observació sempre partirà de l'infant o del grup d'infants en una situació i hi farà referència. Només podem observar el comportament com a manifestació de la personalitat en una situació concreta.
- S'ha de ser precís a l'hora d'enregistrar les observacions. És a dir, les manifestacions de l'infant s'han d'anotar textualment i a l'acte per evitar ometre detalls que podrien ser rellevants quan posteriorment se'n faci l'anàlisi i l'explicació.
- Les conductes de l'infant no s'han de confondre amb la interpretació de l'observador. Aquesta interpretació només s'ha de fer després d'enregistrar el que s'ha observat. Per tant, s'ha de distingir el que realment s'està veient i escoltant de les conclusions que se'n treuen. A més, s'ha d'interpretar el que s'observa des del punt de vista de l'infant i no imposar les percepcions adultes.
- Cal definir, prèviament, amb precisió, exactitud i sense ambigüitats la conducta observada, inclòs el llenguatge corporal; o l'escala descriptiva graduada de les conductes que s'han d'observar.
- És millor fer les observacions en diferents ambients, moments i situacions per tenir més garanties de fiabilitat.
- Les observacions sobre l'infant s'han de tractar amb respecte i l'infant no s'ha de sentir observat; per tant, les persones que habitualment estan amb ell

L'observador extern afegeix objectivitat a l'observació.

poden ser uns bons subjectes observadors. L'observació és més fàcil durant el joc lliure, ja que té més marge de llibertat.

- S'ha d'evitar la subjectivitat de l'observador. Els prejudicis ens porten a veure el que esperem veure o el que volem veure; ens acostumem a creure certes coses i les donem per fetes i no es té consciència de la seva importància i significació. Evitar els prejudicis de l'observador i "efecte halo", es a dir, si ens agrada una persona tendir a veure només les parts bones i a l'inrevés.

3.1.3 Tipus d'observació

Amb l'objectiu de conèixer millor l'infant, l'educador haurà de recollir informació. Habitualment aquesta informació s'obté per dues vies, l'observació indirecta i l'observació directa. Totes dues vies són recomanables, ja que la informació que faciliten es complementa i ajuda a tenir una visió més completa i global de l'infant o del grup. Tot seguit expliquem els dos tipus d'observació resumidament.

- **Observació indirecta:** fa referència a tota la informació que s'ha recollit a través de qüestionaris i entrevistes en altres moments de la relació centre-família i que s'ha desat per utilitzar-la posteriorment. Ens referim, per exemple, a la informació facilitada per altres persones, sigui la família (en emplenar la fitxa d'inscripció) o altres professionals que tinguin una relació directa amb l'infant, i ens pugui aportar informació complementària que ajudi a interpretar correctament les conductes i situacions observades durant les activitats lúdiques.
- **Observació directa:** és la que l'educador o educadora porta a terme en el context de la seva pràctica diària. Per tal que l'observació sigui tant rigorosa com sigui possible, l'educador ha de ser objectiu en la recollida de les dades. Per això, caldrà que l'observació no es faci de manera improvisada. L'educador, a través de la planificació i preparació prèvia d'activitats lúdiques, podrà observar les conductes i situacions significatives que li permetin conèixer millor cada infant i el grup en general. En aquest sentit, el joc lliure ofereix una font d'informació molt valuosa ja que possibilita crear un entorn natural on l'infant pot actuar amb total naturalitat i espontaneïtat.

Els mitjans tecnològics també poden facilitar la feina. És el cas de les càmeres de vídeo. Cal tenir present que sempre que s'opti per aquest mitjà, s'ha de tenir l'autorització dels pares o dels tutors legals en virtut de la normativa que regula els drets sobre la imatge i de la protecció jurídica del menor que es tenen en compte en les fonts següents:

- La **Constitució espanyola** de 1978.

La Constitució espanyola de 1978, article 18.1

Es garanteix el dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge.

- **La Llei Orgànica 1/1982**, de 5 de maig, de protecció civil del dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge.

Capítol II: De la protecció civil de l'honor, de la intimitat i de la pròpia imatge. Article Setè.

Tindran la consideració d'intrusions il·legítimes en l'àmbit de protecció delimitat per l'article segon d'aquesta llei:

1. L'emplaçament en qualsevol lloc d'aparells d'escolta, de filmació, de dispositius òptics o de qualsevol altre mitjà apte per gravar o reproduir la vida íntima de les persones.
2. La utilització d'aparells d'escolta, dispositius òptics o de qualsevol altre mitjà per conèixer la vida íntima de les persones o manifestacions o cartes privades no destinades a qui faci ús d'aquests mitjans. També inclou qualsevol mitjà que es pugui fer servir per l'enregistrament, el registrament o la reproducció d'aquests elements.
3. La divulgació de fets relatius a la vida privada d'una persona o una família que afectin la seva reputació i el seu bon nom. També la revelació o la publicació del contingut de cartes, memòries o altres escrits personals de caràcter íntim.
4. La revelació de dades privades d'una persona o una família coneguts per mitjà de l'activitat professional o oficial de qui els revela.
5. La captació, la reproducció o la publicació per fotografia, film o per qualsevol altre procediment de la imatge d'una persona en llocs o en moments de la seva vida privada o fora d'aquests, excepte els casos previstos en l'article vuitè, dos.
6. La utilització del nom, la veu o la imatge d'una persona per a fins publicitaris, comercials o de naturalesa anàloga.
7. La imputació de fets o la manifestació de judicis de valor per mitjà d'accions o expressions que de qualsevol manera lesionin la dignitat d'altra persona, menyscabant la seva fama o atemptant contra la seva pròpia estimació.

- **La Llei Orgànica 1/1996**, de 15 de gener, de protecció jurídica del menor, de modificació parcial del Codi Civil i de la Llei d'enjudiciament civil.

Capítol II: Drets del menor.

Article 4. Dret a l'honor, a la intimitat i a la pròpia imatge.

2. La difusió d'informació o la utilització d'imatges o nom dels menors en els mitjans de comunicació que puguin implicar una intrusió il·legítima en la seva intimitat, honra o reputació, o que sigui contrària als seus interessos, determinarà la intervenció del Ministeri Fiscal, que instarà immediatament les mesures cautelars i de protecció previstes en la Llei i sol·licitarà les indemnitzacions que corresponguin pels perjudicis causats.

3. Es considera intrusió il·legítima en el dret a l'honor, a la intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge del menor qualsevol utilització de la seva imatge o el seu nom en els mitjans de comunicació que puguin implicar menyscabament de la seva honra o reputació, o que sigui contrària als seus interessos fins i tot si hi ha el consentiment del menor o dels seus representants legals.

Cal dir que, últimament, algunes llars d'infants privades ofereixen a les famílies la possibilitat d'observar a temps real, des de casa o des de la feina, què fan els seus fills a l'aula, a partir de la instal·lació d'un circuit tancat de càmeres de televisió.

Els mitjans tecnològics ofereixen avantatges en l'observació de conductes en un entorn natural, sense manipulació de variables per part de l'observador. A més, es pot veure l'escena tantes vegades com es vulgui, es minimitza l'efecte halo i es millora la quantitat i l'objectivitat de la informació recollida. D'altra banda, ofereix a l'educador una informació molt interessant per reflexionar sobre la seva pròpia forma d'actuar i intervenir amb els infants.

3.1.4 Instruments d'observació

Els instruments d'observació que s'elaborin han de permetre uns nivells de qualitat en la recollida de les dades per tal que realment recullin la informació que interessa i ho facin d'una manera objectiva. Si no és així, correrem el risc que les dades no siguin fiables, vàlides ni precises. Això determina els paràmetres de qualitat dels instruments d'observació:

- **Fiabilitat:** un instrument és fiable si les dades procedents de diferents observadors sobre una mateixa situació observada coincideixen. També quan s'utilitza successivament en les mateixes condicions i proporciona resultats idèntics. La fiabilitat serà més gran si els ítems a observar estan definits de manera clara.
- **Validesa:** un instrument és vàlid si detecta o recull el que realment es vol mesurar. Com que no és fàcil, es recomana utilitzar registres que prèviament hagin passat controls de validació (és el cas de tests i qüestionaris psicològics).
- **Precisió:** un instrument és de qualitat quan realment detecta la conducta definida per l'ítem. És a dir, l'instrument és "sensible" quan la discriminació que fa és tan precisa que permet diferenciar de manera operativa les respostes o els comportaments dels subjectes observats.

Per tal que la informació recollida sigui útil, l'observació ha de ser sistemàtica, objectiva, clara, adequada, mesurable i comparable. S'ha de ser rigorós en el moment de preparar l'instrument de registre, d'enregistrar, de fer el buidatge i d'interpretar les dades recollides.

És important establir un acord d'equip sobre el sistema i els instruments de recollida de dades per tal que tots utilitzin el mateix. D'aquesta manera, es facilitarà la comparació dels registres i serà més rigorosa. També caldria que tots fessin servir els mateixos models de documents: fitxa d'activitats, fitxa de seguiment dels infants, etc.

Hi ha una sèrie **d'instruments** que poden ser de gran utilitat per als educadors a l'hora d'elaborar el seu propi registre d'observació del joc dels infants.

1) El diari (figura 3.1): recull els esdeveniments quotidians més significatius (activitats, jocs, anècdotes...). Implica una reflexió del que ha passat al llarg de

la jornada. Les anotacions no es fan durant el desenvolupament dels fets, sinó al final de la jornada. Aporta molta informació, però és fàcil confondre els fets amb la seva valoració. S'ha de completar amb altres instruments més estructurats.

FIGURA 3.1. Exemple de disseny de diari de l'aula

○
 ○ Diari de la classe de les Maduixes
 ○ Curs: _____
 ○ Data: _____
 ○ Comentaris: _____
 ○ _____
 ○ _____

2) Registre anecdòtic (figura 3.2): serveix per registrar els esdeveniments (escrits o filmats) mentre estan succeint (el que passa, el que es diu, l'ambient en què es desenvolupa) i que a l'educador li criden l'atenció. Pot fer referència a un alumne en particular o a un grup. Presenta l'inconvenient de la subjectivitat per part de l'observador i que pot interrompre l'activitat espontània del grup. Però, en canvi, permet una anàlisi posterior més profunda, focalitza l'atenció sobre els fets concrets i es registren fidelment les paraules i gestos.

FIGURA 3.2. Exemple de registre anecdòtic

○ Data: _____
 ○ Nom: _____ Edat: _____
 ○ Observador/a: _____
 ○ Lloc: _____
 ○ Anècdota: _____
 ○ _____
 ○ _____

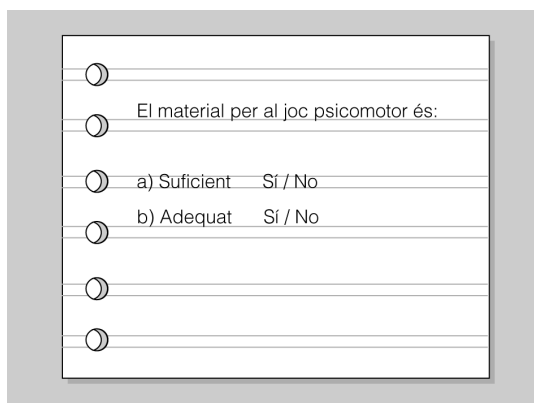
Els fets significatius a registrar són: comportaments que es repeteixen freqüentment, comportaments no habituals, incidents favorables o desfavorables per l'infant.

En el comentari s'hauria d'indicar: tipus d'activitat i estímul o que va provocar el comportament concret. Quin era seu l'objectiu. Cap a qui o què es va dirigir la conducta, intensitat, persistència i duració.

3) Llista de control (figura 3.3): consta d'un llistat de conductes, característiques, habilitats, qualitats que es consideren rellevants, i que cal veure si estan present o no en l'infant o grup. Només cal marcar la resposta adequada en cada cas. Són

fàcils de contestar, però es perd informació, ja que no indica la freqüència, la intensitat i l'evolució de la conducta.

FIGURA 3.3. Exemple de llista de control

El material per al joc psicomotor és:

a) Suficient Sí / No

b) Adequat Sí / No

Permeten conèixer el progrés de l'infant o del grup. Conèixer quines accions concretes realitza. Constatar si després d'una determinada estratègia d'aprenentatge, les habilitats o conductes estan presents. Programar l'acció educativa partint de la realitat present.

Per exemple, possibles comportaments a observar en activitats lúdiques podrien ser:

- Juga sol.
- S'entrega al joc amb entusiasme.
- Es mostra agressiu.
- Es mostra introvertit.
- Plora quan les coses no li van bé.
- S'enfada i es retira del joc amb freqüència.
- S'inventa jocs.
- Li fa vergonya participar en alguns jocs.
- Alguns jocs li fan por.
- És molt intrèpid.
- Busca la protecció de l'adult.

Exemples en l'ús de joguines i material lúdic:

- Comparteix les joguines amb els altres infants.
- Té cura dels jocs.
- Utilitza el material de forma creativa.

- Parla amb les joguines, els hi posa noms.
- Es concentra molta estona en un mateix joc.

4) Escales de valor o d'estimació (figura 3.4, figura 3.5 i figura 3.6): recullen la freqüència i el grau amb què apareix una conducta. Exigeix un judici per part de l'observador. S'ha d'evitar puntuar els valors centrals, ja que no aporten informació rellevant.

FIGURA 3.4. Exemple d'escala de valor gràfica

☐	1. Quan acaba de jugar recull les joguines:				
☐					
☐	Sempre	Gairebé sempre	A vegades	Poques vegades	Mai
☐					
☐					
☐					

FIGURA 3.5. Exemple d'escala de valor numèrica

☐	1- Prefereix jugar sol/a:				
☐	1	2	3	4	5
☐					
☐					
☐					
☐					

FIGURA 3.6. Exemple d'escala de valor descriptiva

☐	1. Quan se li diu que ha finalitzat el joc:
☐	a) Recull el material
☐	b) Li costa recollir però al final el recull
☐	c) No recull el material
☐	
☐	

3.2 Anàlisi de les dades

S'ha d'acordar amb l'equip com es durà a terme el buidatge i la interpretació de les dades recollides.

L'anàlisi de les dades ha de permetre una retroacció (*feed-back*) pel que fa a la coherència i a l'efectivitat de les intervencions: si s'han acomplert els objectius, si les activitats lúdiques han estat encertades, quines conductes o conseqüències han generat aquestes activitats, quines dificultats han sorgit en el desenvolupament de les activitats o del projecte, etc.

L'educador ha de ser un bon observador, dels altres i de si mateix, de com es mostra i actua amb els infants. Ha de ser conscient que els infants el tenen com a model i que, per tant, ha de predicar amb l'exemple.

Convé fer observacions tant del **joc lliure** com del **joc dirigit**, ja que totes dues aporten informació complementària. Observar l'infant en el joc lliure permet detectar punts forts i febles del seu comportament que, a partir del joc dirigit, es podrà mirar de corregir o potenciar. Per exemple, el joc dirigit, quan es tracta d'infants que durant el joc lliure juguen sols o no es relacionen amb els companys, pot afavorir aquest contacte amb la resta de nens.

Les dades recollides sobre el joc infantil, determinades amb anterioritat per l'equip d'educadors i descrites amb precisió i amb detall per cadascun d'ells, s'analitzaran conjuntament per tal d'establir els elements comuns detectats i els que corresponen a interpretacions personals. Tots són importants per determinar l'adequació i la consecució dels objectius.

S'ha d'acordar prèviament un model de document per fer el buidatge i la **transmissió de la informació**. De les dades recollides i analitzades, s'ha de decidir quina informació es dona a qui (altres professionals o família) i com es dona (de manera escrita o oral). Cal anar amb molt de compte a l'hora de destriar quina informació personal dels infants es dona. Igualment, cal tenir tacte, prudència i empatia en el moment de donar-la. La informació que es pugui considerar confidencial no s'ha de passar.

La investigació-acció

És un recurs de treball en equip per garantir la validesa de les observacions, a partir de l'anàlisi i reflexió de les dades.